Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Lokalhistorisk Forening for Klejtrup sogn

2004

Indholdsfortegnelse

Bestyrelsens beretning ..... side 2
Vil du vide noget om dine forfædre ..... side 5
Foreningens 25 års jubilæum ..... side 6
Berthelsen-gruppen ..... side 8
Mindesten for Sandbæk-gruppen ..... side 13
Den sanddru Søren ..... side 15
Matrikelvæsen ..... side 15
Frosne minder fra fortiden ..... side 17
Gårdhistorie ..... side 20
Det skrev de i avisen ..... side 21
Bryllup i gamle dage ..... side 24
Købmandsgården i Klejtrup ..... side 26
En modstandsmands dagbog ..... side 32
Året der gik ..... side 47

Vidste du, at det i år er .....

- 100 år siden ugebladet 'Hjemmet' udkom for første gang
- 100 år siden at Boldklubben Fremad blev stiftet
- 100 år siden at det danske julemærke udkom

Forsidefoto: Den gamle købmandsgård anno 1907

Trykning: Lokalhistorisk Forening i Klejtrup
Redaktør: Ragna Kolind
Redaktionelle medarbejdere: Birthe Ømark, Mona Finderup, Holger Helbo, Ejvind Faber

Bestyrelsens beretning

25 år har vores forening nu eksisteret, og jubilæumsåret 2003 blev igen et godt år for vores lokalhistoriske forening. Mange nye medlemmer er kommet til – nogle er desværre ikke længere blandt os og enkelte har meldt sig ud.
Men alt i alt giver det alligevel en medlemsfremgang, som vi kun kan være meget tilfredse med.

Det har været et travlt år for foreningens bestyrelse. Først på året indledte vi et samarbejde med Møldrup Kommune – og her specielt borgmester Gunnar Korsbæk – i et forsøg på at få en mindesten sat i Skamrisdal i Hærup, hvor Sandbæk-gruppen under 2. Verdenskrig modtog våben – nedkastet af engelske fly.
Og som det er mange bekendt, lykkedes det at indsamle så mange midler, at vi på 60 året for gruppens opståen kunne afsløre den flotte sten. (se i øvrigt artiklen i årshæftet). Det blev en dejlig højtidelighed, hvor rigtig mange mennesker havde fundet frem til Hærup Sø, hvor nu afdøde Ole Nørskov – tidligere Sandbæk-gruppe-medlem, kunne afsløre stenen. At dette arrangement kunne lykkes skyldes specielt den økonomiske håndsrækning, som vi fik. Derfor skal der lyde en speciel tak til **Skals Sparekasse**, men også til **Møldrup Kommune**, **Sparekassen i Klejtrup og Andelskassen i Klejtrup.** Men hvis ikke **Christian Nørskov** havde foræret os den flotte sten, og hvis ikke **Gert Haugaard** havde givet os tilladelse til at stille stenen op på sin jord, ja – så var det slet ikke blevet til noget. Så også en stor tak til dem.
Uden ovenstående hjælp ville det ikke have kunnet lade sig gøre for foreningen at hædre egnens modige mænd fra 2. Verdenskrig.

Næste tiltag var et arrangement på Lynderupgaard, hvor vi sammen med de andre lokalhistoriske arkiver i Møldrup Kommune prøvede noget helt nyt. Vi havde fået fat i en professionel museumsmand fra Silkeborg. Han havde indvilget i at være til disposition en hel dag, hvor folk kunne komme med deres gamle arvestykker o.l. – få historien bag tingene og få dem vurderet. Samtidig havde hvert lokalhistorisk arkiv en stand, hvor vi kunne vise nogle af vore ting frem.

Det blev ikke mindre end et tilløbsstykke. Dels var det vel en mulighed for at finde ud af, om man var mange tusinde kroner rigere, men at det så også foregik på denne gamle herregård, gjorde det ikke mindre interessant. Og ejerne – Kirsten og Ove Glerup – tog gæstfrit imod, og Kirsten åbnede sit nisseloft – et helt lille museum indrettet som et rigtig nissehus. Det vakte stor begejstring.
Det blev et meget vellykket arrangement!

Lynderupgaard

Og knap var denne begivenhed slut, før det stod på planlægning af foreningens 25 års jubilæum. En flot efterårsdag i oktober slog vi dørene op på arkivet og ældrecentret i Klejtrup til en reception. Det var en stor fornøjelse at se, at så mange mennesker fra både lokalsamfundet, men også udefra kommende, aflagde os et besøg i dagens anledning. Der var stor læselyst i arkivet, og gæsterne kunne nyde formiddagskaffen med kagemand. Igen var Møldrup Kommune gavmilde med et pengebeløb, og også forretninger, banker m.m. betænkte os på dagen. Det vil vi her gerne sige en STOR TAK for.

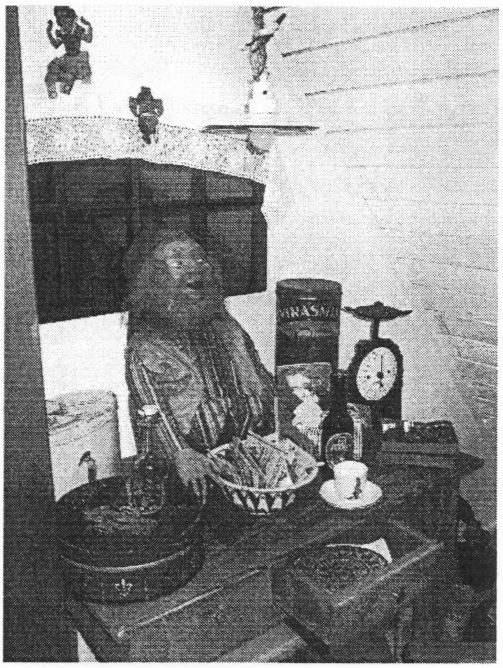

Mange benyttede muligheden ved arrangementet på Lynderupgaard til at aflægge "Nisseloftet" et besøg

Senere var der jubilæumsfest på Søkroen, hvor værten Bent Pedersen havde disket op med dejligt tagselvbord. Det var lykkedes os igen at få en af sognets tidligere borgere til at komme og underholde – nemlig **Karen Christensen** fra Ringkøbing. Karen er født i Fristrup – datter af Peder Knudsen. I en lille time underholdt Karen med fortællinger fra sin barndom i Fristrup og skolegang i Hejring.
Vi var 115 medlemmer samlet – og igen må vi jo imponeres over, hvor flittige vore medlemmer er til at møde op til vore arrangementer. Og hvor langt man vil rejse for at deltage. Der kom medlemmer helt fra Vanløse – en rejse til det jyske – "KUN" for at være med til vores jubilæum. Det er da flot! Vi har også opdaget, at mange af vore medlemmer "bruger" disse arrangementer til at få lejlighed til at møde gamle skolekammerater, venner m.m. Og det er en fornøjelse at se, hvor megen glæde det giver.

Og endelig holdt vi julearrangement med gløgg og æbleskiver. Også her var der et stort fremmøde, og igen var en af sognets bysbørn mødt op for at servere underholdningen. Denne gang var det **Ruth Skott** – maler Nielsens datter i Klejtrup. Ruth og hendes mand viste lysbilleder og fortalte fra deres mange rejser i forbindelse med det store hjælpearbejde, de har deltaget i rundt omkring i verden.

Men foreningen – og specielt arkivet – har jo også en dagligdag, som skal fungere. Og det gør den. Vores besøgstal i arkivet er fortsat meget flot, og vi får heldigvis flere og flere henvendelser – også fra andet end medlemmer. Vores hjemmeside på internettet besøges flittigt, og der kommer henvendelser til os, hvor vi får oplyst, at de har fundet os på nettet.
Men kendskabet til vores arkiv breder sig også på anden vis. Og vi hjælper efterhånden mange folk med at finde oplysninger, som de er ude efter.
Tilstrømning af gaver til arkivet er bestemt heller ikke stoppet. Vi får til stadighed mange billeder, papirer, bøger, aviser osv., og vi er så heldige, at medlemmer skriver erindringer ned til os. Og det sidste er af utrolig værdi, og kan her være en opfordring til, at flere vil tage den ide op.

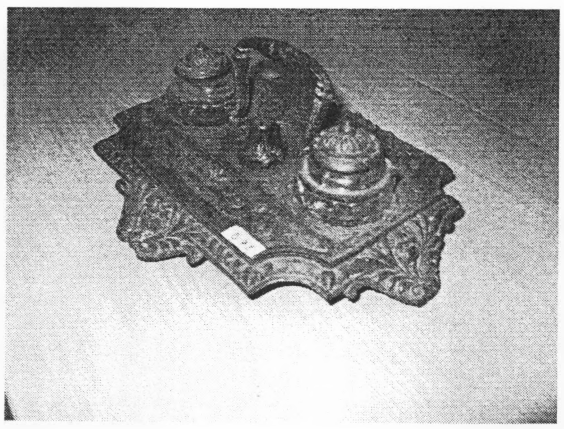

Dette flotte skrivebordssæt er blandt gaverne fra 2003

Ja, vores plads i arkivet er efterhånden ved at være fyldt godt op, og vi har faktisk planer om at søge kommunen om udvidelse her til foråret, når ønsker til det nye budget skal sendes ind.

Igen i 2003 har vi investeret i nye mikrokort – nu er det folketællingerne, vi har købt – ikke bare fra Klejtrup sogn, men også fra vore nabosogne. Så du kan efterhånden undgå at tage på landsarkivet, hvis din familie stammer her fra egnen. Så kan du finde det hele hos os.

Vi er nemlig også ved at have skrevet rigtig mange skøder og skifter af, så de ligger i "læselig" form på arkivet. For nogle vil det helt sikkert være en stor hjælp, at de er "oversat" fra gammel dansk. Det er ikke bare noget, man sætter sig ned og læser.
Derfor holder vi jo også fortsat vore læsekurser i vinterhalvåret. Det har været en succes, og deltagerne bliver efterhånden ret ferme til at tyde de gamle kragetæer. Så hvis du har lyst – så meld dig til næste vinter. Ud over at vi lærer noget – ja, så har vi det også sjovt.

Som nævnt har vi desværre mister en del medlemmer, som er døde i 2003. Det er:
Else Thy, Klejtrup
Margit Jensen, Klejtrup
Peter S. Nielsen, Møldrup
Anna Kvorning Sørensen (f. Jensen), Hald Ege
Niels Hougaard, Vammen
Svend Aage Jensen, Klejtrup
Ellen Larsen (f. Fogh), Hobro
Ole Weis Fogh, Aarslev

Æret være deres minde!

Men vi kan også byde velkommen til mange nye medlemmer:

Alfred Christensen, Møldrup
Anny Rosenberg, Fredericia
Birgit og Jørgen Lundsberg, Nr. Onsild
Christina Nielsen, Silkeborg
Edith Jensen, Klejtrup
Grethe Simonsen, Klejtrup
Grethe og Leo Kristiansen, Klejtrup
Inge-Lise og Erik Andersen, Klejtrup
Inger og Henning Nielsen, Klejtrup
Inger og Jens Damgaard, Hejring
Jette og Erling Hyllested, Fårup
Karen Myhlebust, Glæsborg
Børge Simonsen, Odense
Inger og Knud Skals, Hejring
Karen Margrethe Mogensen, Bælum
Kristian Nørskov, Bjerregrav
Lene og Kent Quorning, Klejtrup
Lydia og Aage Kristensen, Fristrup
Mette Bloch Nielsen, Herning
Peter Østergaard, Randers
Ritta Sørensen, Spentrup
Ruth Olesen, Rostrup
Sigrid og Kjeld Bak, Klejtrup
Svend Erik Gerberg Simonsen, Vanløse
Søren Elung Jensen, Skive
Torben Fomsgård, Klejtrup
Hanne Lange og Klaus Bugge, Klejtrup
Solveig og Søren Mørup, Randers

Med håbet om en aktiv og god fremtid for foreningen vil bestyrelsen gerne takke alle jer, som på den ene eller anden måde støtter foreningens arbejde – det være sig ved at hjælpe med at passe arkivet, indsamle materiale, møde op til arrangementer osv. – ja, simpelt hen ved at være medlemmer. Jeres støtte er drivkraften i vores arbejde.

P.b.v.
Ragna Kolind
formand.

Vil du vide noget om dine forfædre?

Hvis du er interesseret i at vide noget om dine forfædre - f. eks.
- hvad hed de?
- hvor boede de?
- hvordan boede de?

ja - så har Lokalhistorisk Forening for Klejtrup sogn et særdeles godt tilbud til dig.

Vi mødes en aften om ugen, hvor vi snakker om, hvordan man kommer i gang, og hvordan man kommer videre. For manges vedkommende er det muligt at komme helt tilbage til 1700-tallet med sin slægt.

De gamle arkivalier fra før år 1900 er skrevet med gotisk håndskrift, så det er også nødvendigt at lære at læse gotisk. Derfor læser vi hver aften en del af disse gamle arkivalier, og her gælder det gamle ord: *Øvelse gør mester,* for hvis man ikke kan læse gotisk, så vil man gå i stå på et eller andet tidspunkt.

Eks.:

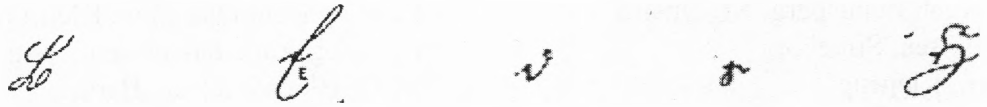

Stort B Stort E lille d lille s Stort H

Hvis man stammer her fra lokalområdet, så vil man have særdeles let ved at komme videre i sin forskning, da Lokalhistorisk Arkiv her i Klejtrup har rigtig mange hjælpemidler i form af affotograferede kirkebøger og folketællinger, og så er der også gårdhistorierne, hvor man kan finde rigtig mange slægter, der allerede er undersøgt.

Deltagelse er gratis, når man er medlem af Lokalhistorisk Forening for Klejtrup og Omegn. Vi får kaffe og brød for 10 kr. pr. gang.

Vi forventer at starte mandag den 13. september kl. 19.00 i lokalhistorisk arkiv, men det vil til den tid blive annonceret i Gedsted Ugeavis.
Nærmere oplysninger og evt. tilmelding hos

Ejvind Faber
98 54 64 16

Holger Helbo
98 54 70 15

Foreningens 25 års Jubilæum

Af Ragna Kolind

En solbeskinnet efterårssøndag i oktober kunne Lokalhistorisk Forening for Klejtrup sogn fejre sit 25 års jubilæum.

Dagen startede med reception i Klejtrup Ældrecenter, hvor arkivet også har til huse, og rigtig mange mennesker mødte op til formiddagskaffe og kagemand. Såvel lokale borgere – medlemmer som ikke-medlemmer mødte op, men også langvejs fra kom gæsterne strømmende. Det var dejligt at se, at så mange var stået tidligt op en søndag morgen, for at deltage i festlighederne omkring foreningen. Mange pengegaver og andre ting blev det til, og vi skal i foreningens bestyrelse sørge for, at disse ting kommer vore medlemmer til gode i form af indkøb til arkivet.

Også pressen var mødt frem, og det siger da lidt om vores "popularitet". Og de kunne ved selvsyn se, at arkivet var fuld af folk, som studerede billeder, avisudklip og meget andet. Mange kunne slet ikke løsrive sig igen, og vi fik mange tilkendegivelser som – "vi vidste da slet ikke, at I har så meget. Hvor er det da interessant".
Ja, mange folk tænker nok mest på "støvede, gamle papirer", når de hører navnet 'Lokalhistorisk arkiv'. Men sådan er det jo slet ikke. For det første er der ikke noget, der er støvet – for det andet

har vi faktisk materiale lige fra nutiden og så langt tilbage i tiden, som vi nu har kunnet få fat i det til. Og det er avisartikler og skolebilleder, der er det helt store hit.

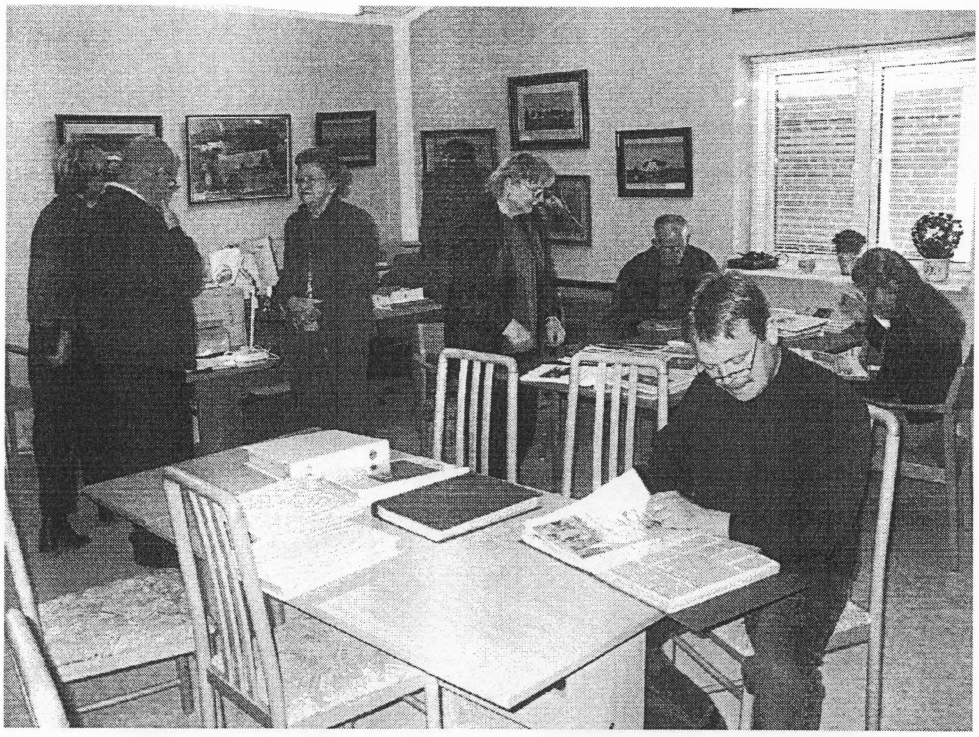

Der blev tid til at studere nogle af vore mange arkivalier ved receptionen

Og der var gjort klar til servering, som bl.a. Holger Helbo og Birthe Ømark tog af

Her nyder nogle af gæsterne kaffen – Gitte Skals, Herdis Fomsgaard og Kirsten Faber

Nå, men på et tidspunkt måtte de besøgende jo løsrive sig, da festlighederne skulle fortsætte over middag på Søkroen i Klejtrup. Der var indbudt til spisning kl. 13, hvor 115 havde tilmeldt sig. Vi startede med at spise og havde faktisk forventet, at vi bagefter kunne have en rigtig god, lang eftermiddag til at se på vores lille udstilling – igen billedalbum, gårdhistorier og avisartikler.

Men spisningen tog så lang tid – ja, den tog det meste af eftermiddagen. Og hvorfor tror I?

Jo, fordi folk snakkede og snakkede, så de helt glemte at spise!
Og det er positivt – for det er igen et bevis på, at vore arrangementer er til stor glæde for mange af vore medlemmer, som her møder gamle skolekammerater, ungdomsvenner o.l., og hvad mere kan man ønske sig, når man er arrangør?

Så det blev ved anvendelse "af magt", at dagens festtaler – **Karen Christensen** fra Ringkøbing – kunne komme i gang med at underholde os med sin gode fortællerevne. Vi fik en levende fortælling om Karens barndom i Fristrup og hendes skolegang i Hejring Skole. Det var utrolig interessant.

Dagen blev altså meget vellykket, og vi er taknemmelige for de positive tilkendegivelser, som vi fik for vores arbejde for lokalhistorien.

Jubilæumsgæsterne kunne bl.a. kigge album og gårdhistorier efter spisningen

Berthelsen-gruppen

Af Simon Christensen, Fredericia – tidligere Hærup

På opfordring af flere af Berthelsen-gruppens medlemmer om, at jeg skulle skrive noget fra krigens tid, er her oplevelserne, som jeg husker dem.

Januar – Februar 1944. Hvordan jeg kom med i Sandbæk-gruppen af modstandsfolk

Vi var på rævejagt i Bruuns og Laust Pedersens skove, og der fandt jeg en nedstyrtet pejlemaskine. Min jagtkammerat – Aksel – gik nærmest mig, og ham viste jeg den til. Vi blev enige om, at vi ville give den til lærer Eriksen, for vi vidste, at han var med sammen med Svend Bohnsen, som jeg tjente hos og derfor havde opdaget "forskellige ting".

Da vi gav den til lærer Eriksen, sagde han, at vi kunne få 10 kr. i findeløn. Det stod trykt på den, men vi ville have, at han skulle tage den, og det var han glad for.
Lærer Eriksen sagde: "Hvordan kan den falde ned her?". Så sagde jeg: "Det er, når Kristian bruger sin sender" – det var Arthur Hansens søn på "Storgård".

Der gik så 13-14 dage, så kom Eriksen, Bohnsen og Wolter Lonsdale og spurgte, om Aksel og jeg ville være med, men vi måtte ikke sige noget til nogen, da det kunne være farligt.
Jeg var ikke med til nedkastning med Sandbæk-gruppen, men jeg kørte med våben og ammunition med hestevogn fra Bohnsens skov og til Dalsgaards i Klejtrup. Det var det, tyskerne senere tog, da de anholdt så mange af gruppen i Klejtrup, Hejring og Hersom.

Simon Christensen fortæller her minder fra krigens tid ved mindehøjtideligheden efter afsløringen af mindestenen ved Hærup Sø sidste sommer.

En stor hjælp var Østergårds chauffør – Postborg. Han kørte containere væk med generatorbil til Trinderup Krat eller til Onsild. Gruppen derhenne var en stor hjælp for os, især vognmand Carlo Christensen, der havde en stor lastbil.
De våben, der blev kastet ned i Skamrisdal ved Hærup sø, blev båret derfra og op i Bohnsens skov, og så kom Jysk Telefon med en gammel Ford-personvogn, hvor bagsæderne var taget ud. Når bilen var læsset, blev der lagt et tæppe over våbnene, og den mand der kørte – hans hat blev lagt ovenpå. Der var jo en lang sandvej med bilspor, men sporene blev slettet af fodermester Anders Østergård, for han trak køerne hjem fra marken, når bilen var kørt. Så var der ingen spor at se.

Så en dag var uheldet dog ude. Da de kom frem med våbnene, hvor de skulle læsses af, kom det til ildkamp med tyskerne. Den ene af de to blev skudt, og den anden taget til fange.

Nu kom der bud til Bohnsens gård om, at resten oppe i skoven skulle væk. Denne besked kom om natten, som det var gået galt om aftenen. Næste morgen læssede vi den store arbejdsvogn i samråd med Dalsgårds i Klejtrup, og lagde de 4 vognhjul samt kornsække ovenpå. Jeg kan huske, Bohnsen

sagde: "Vil du ikke godt køre ned med læsset, hvis tyskerne kommer og undersøger gården. Måske har han, der overlevede ildkampen med tyskerne sagt, hvor de havde hentet læsset, som de blev stoppet med".

Jeg kom godt ned til Dalsgårds med læsset, som kom i kartoffelkælderen, og bagefter kørte jeg ned til karetmager Larsen med vognhjulene, som havde ligget oven på læsset for at skjule, hvad der var i vognen.
Der blev ikke nogen undersøgelse ude i Bohnsens skov, så måske har ham, som tyskerne anholdt, ikke fortalt noget.

I april 1944 havde vi en tur til Randers, hvor vi skulle spille fodbold mod Dronningborg. Det halve af holdet var med i modstandsgrupperne, og det var:

Børge Maler,
Carlo Berthelsen
Børge Berthelsen
Aage Christensen
Wolter Lonsdale
Simon Christensen

På vej derud blev Børge Maler sat af i Randers – ved en bestemt gade imellem Randers Stadion og banegården. Der skulle vi samle Børge op igen på hjemvejen. Vi havde regnet klokkeslættet ud på, hvornår vi kunne være der, men hvad vi ikke vidste var, at fodboldkampen var blevet aflyst på grund af sabotage på maskinfabrikken, som lå op ad fodboldbanen. Tyskerne havde afspærret det hele, så vi måtte vende om. Men hvad nu med Børge Maler? Ham skulle vi have haft med hjem, og ingen vidste, hvor han var. Han skulle jo stå på et gadehjørne mellem banegården og stadion med en stor kuffert fuld af håndvåben.

Vi måtte køre rundt for at få tiden til at gå, men det var Postborg fin til. Det var en generatorbil med presenning over ladet, så vi sad fint gemt derunder. Vi holdt midt mellem 2 gader, så hvis vi blev tiltalt af tyskerne, kunne de ikke se, at der kom en mand med en tung kuffert.

Tyskerne kørte forbi os et par gange uden at stoppe. Vi havde hele tiden 2-3 mand på den anden side af gaden, og hvis de stoppede, så skulle de gå over mod bilen, som om at det var dem, vi ventede på.

Pludselig kom Børge frem på gadehjørnet med en stor tung kuffert. 2 mand gik hurtigt i møde med ham, og de skiftedes så til at bære kufferten, og heldigvis kom ingen tyskere på de 100 meter, der var. Kufferten kom op bag i bilen, men flere af dem, der ikke vidste noget, spurgte: "Hvad var det, du slæbte på, Børge?" Men der blev hurtigt sagt, at bøger er meget tunge at slæbe på. Vi kunne godt se, at nogen undrede sig lidt, men vi kom alle til Klejtrup i god behold uden flere spørgsmål.

Der var flere nedkastninger til Sandbæk-gruppen frem til august måned 1944, hvor en af dem mislykkedes, da der kom til at hænge faldskærme fast i store træer i Skamrisdalen. Så denne plads kunne ikke bruges mere.

Så kom den 26. september 1944, hvor tyskerne slog til og anholdt mange af Sandbæk-gruppen. Heldigvis var der nogle, der nåede at flygte. Bohnsen undslap lige foran tyskerne og Gestapo den

26. september 1944, og han kom til Fastrup, hvor han var til krigen sluttede.

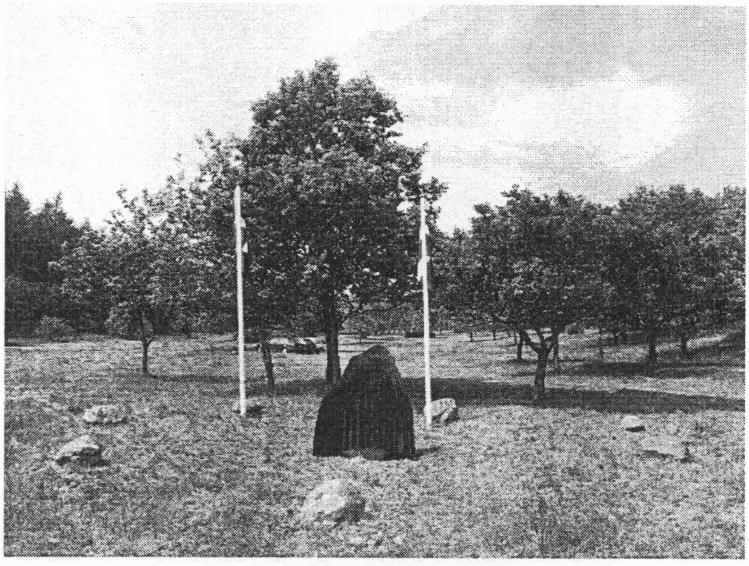

Når man går i denne idyl i Skamrisdal ved Hærup sø har man svært ved at forestille sig, at det har været skueplads for så dramatiske hændelser, som der beskrives her

Anderledes gik det for Jakob og Niels Østergård – far og søn – som blev taget den morgen. De spurgte så Jakobs kone om vej til Navndrup Mølle, hvor 2 sønner var med. Hun var meget snu og fortalte dem en stor omvej, og lige så snart tyskerne var kørt, greb hun sin cykel og kørte ned over marken og advarede dem på møllen, så de kom væk. Det var virkelig flot gjort.

Nu kom der en tid, hvor tyskerne holdt vagt ved de huse og gårde, hvor folk var undsluppet, for at se, om de kom hjem på besøg, men de fik ikke fat i nogen på den måde.

Berthelsen-gruppens opståen

Så gik tiden videre til sidst i november, hvor Børge Berthelsen begyndte at samle folk til en ny gruppe. Det var omkring den 25. november 1944. Det gik fint, men det tog nogen tid, inden vi blev så mange, at vi kunne klare nedkastning af våben. Efter nytår var vi 21 personer – nok til at klare nedkastning af våben.

Drivkraften i holdet var:

Leder:	Tolstrup fra Hobro	Aksel Dahl
	Børge Berthelsen	Aage Christensen
	Carlo Berthelsen	Hedin Sørensen m.fl.

Vejret gjorde, at det trak ud. Der måtte ikke være sne, for så kunne folk spores, men sidst i februar kom der besked til gruppen "PLATOS" (som vi hed), at der ville blive kastet våben ned på den nye

plads i Bruuns Bakker ved Hærup sø. Når navnet havde lydt i pressen, tog ledergruppen rundt til hver enkelt og sagde, at hvis navnet kom i næste presse, så skulle alle som kunne, møde op kl. 23.30, så vi kunne få lysene gjort klar, så flyveren kunne se retningen, hvor han skulle kaste containerne i.

Mindepladen i Klejtrup Kirke over en af modstandsbevægelsens unge tapre mænd

Os fra Lindum, Klejtrup og Hærup, som cyklede, mødtes bag ved Laust Pedersens maskinhus (nuværende Hærupvej 11) til alle var der. Så gik vi af vejen op igennem skovene og om til dalen, hvor vi så mødtes med dem fra Snæbum, Hejring og Fristrup. De gik fra Fristrup over markerne og Skårupgårds hede, over Overhærup, ned til Hærup sø og om til dalen, hvor vi alle mødtes.

Alt foregik jo i måneskin. Den store nedkastning var meget flot. Der var lidt blæsevejr, så containerne drev en kilometer for langt, men faldt heldigvis på åben mark imellem Bruuns gård og skoven. De 20 store containere blev fundet, men de 2 små drev ned på Arthur Hansens mark. Dem opdagede mælkekusk Martin Hansen om morgenen. Han så faldskærmene kørte rundt. Han kørte så hen til "Storgård" og løb ind til Arthur Hansen og fortalte, hvad han havde set.

Arthur sørgede for, at de blev gemt i grusgraven ud for Lauritses gård. Der lå de i nogle dage, indtil de en nat blev afhentet.

Der var jo også et arbejde med faldskærme. De blev gemt til efter krigen. De bestod af silkestof – hvide, blå, grønne, gule og brune. Dem blev der syet skjorter, bluser og halstørklæder af senere.

Da alt var færdigt, gik holdet fra Fristrup hele vejen hjem om natten, og vi andre cyklede 2 og 2, for at der ikke skulle komme for mange på én gang. Aksel og jeg kørte altid sammen. Vi tjente på 2 nabogårde.

Bruuns søn Aage havde hørt og set flyveren. Det fortalte han sin far om morgenen. De gik ud for at se, om de kunne se noget. Der var hundredvis af fodspor over marken, og på vejen langs med skoven. De blev enige om, at Aage skulle harve hele marken over og det sammen med vejen ned til Laust Pedersens gård. Så var alle de værste spor slettet.

Containerne lå i skoven 3-4 dage. Så kom Carlo Christensen fra Onsild og Postborg fra Hvornum og hentede det hele. Hvor det blev kørt hen, vidste vi ikke rigtigt.

Vi var ude et par gange mere, men den ene gang var flyveren blevet beskudt, så den ikke kunne udløse automatikken til nedkastningen.

Så kom vi til først i maj, hvor befrielsen kom. Det var dejligt. Nogle fra vores gruppe havde vagt i 8 dage ude ved hovedvejen til Randers. Jeg havde ikke så meget tid, så jeg var der kun i 2 dage, men da Mount Gommery kom til Hobro, var vi mange, der var nede at se ham.

Nu må i undskylde, hvis der er noget jeg har glemt, eller navne som jeg ikke har fået med.

Mindesten for Sandbæk-gruppen

Af Ragna Kolind

Skulle din vej en dag falde forbi Klejtrup-området, burde du tage en tur til Hærup Sø og se den flotte mindesten, som står i Skamrisdal. En mindesten, som Lokalhistorisk forening i samarbejde med Møldrup Kommune opsatte i juni måned 2003 til minde om egnens mest berømte modstands-gruppe fra 2. Verdenskrig, nemlig Sandbæk-gruppen.

Rigtig mange var mødt op ved Hærup Sø til afsløring af mindestenen

På 60-året for gruppen dannelse fik vi endelig en lejlighed til at hædre disse tapre mænd af sognene heromkring, og det var med stor glæde, at vi kunne få en af gruppens medlemmer – **Ole Nørskov** – til at afsløre stenen. (Ole Nørskov døde få måneder efter, og at denne her afsløring blev Ole Nørskov sidste offentlige bedrift – ja, det kan vel på en eller anden måde ikke være bedre. Han opnåede at være med til at sætte et minde over en tid, som betød meget for ham. Og her bagefter kan vi kun være ufattelig glade ved, at vi nåede at være med til at give ham den oplevelse.)

Rigtig mange fra nær og fjern var mødt op, og da vi også var lidt heldige med, at det holdt tørvejr – ja, så blev det en rigtig højtidelig eftermiddag med taler, trompetspil og sang. Efter højtideligheden ved Hærup Sø var der sammenkomst på Søkroen i Klejtrup for tidligere modstandsfolk og deres pårørende, og det var en fin afslutning på en dejlig dag.

Borgmester Gunnar Korsbæk bød velkommen og fortalte bl.a., hvordan ideen til denne mindesten var blevet muligt at føre ud i livet

Nu står stenen der så – flot indkredset af mindre sten – og prydet med et vers af den unge modstandsmand Christian Ulrik Hansen, som måtte bøde med sit liv i tysk fangenskab p.g.a. sin kamp for Danmarks frihed. Stenen er således også et minde over Christian Ulrik, hvis forældre boede få hundrede meter fra, hvor stenen nu står.

Så læg din tur forbi Hærup Sø – der står skilte, så du kan finde den. Der er en lille gåtur på et par hundrede meter, og når du når frem, kan du samtidig på den opstillede informationstavle læse mere om Sandbæk-gruppen

Medlem af Sandbækgruppen – Ole Nørskov – afslørede mindestenen. Han blev bistået af sin søn og Gunnar Korsbæk.

Den sanddru Søren

Af Ragna Kolind

Giver man sig tid til at kigge i nogle af de mange papirer og bøger, vi har på vores lokalhistoriske arkiv, kan man virkelig få mange gode "oplevelser". Der findes så meget, som vækker interesse, får smilet frem eller det modsatte. Ja, der er noget for enhver smag.

Det er umuligt at nå alt igennem, men i ny og næ får jeg da kigget lidt i tingene, og forleden faldt jeg over en gammel julebog fra 1913, som hedder 'Julegæsten'. Den indeholdt jo de julehistorier, som de fleste af os kender fra den slags julebøger – men mine øjne faldt på et lille rim, som jeg morede mig lidt over.
Det beviser fint, at ordsproget 'overdrivelse fremmer forståelsen' ikke blot er nutidig snak. Nej, det var bestemt også fremherskende i starten af 1900-tallet. Det hedder 'Den sanddru Søren' og lyder sådan:

Ih, sikken en flok af storke,
der fløj over præstens jord!
Vist over hundred på række –
ja, tro I mig på mit ord.

"Et hundrede storke på række!
Nej, Søren." – Jo, tingen er vis,
nåh ja, det kan gerne være,
der ikke var mer end halvtreds.

"Nej holdt, lille Søren! Du har nok
set dobbelt, kan jeg forstå."
Ja – tyve, det var der da allenfals,
og det er dog ikke så få.

"Nej, Søren, du må dog vist længere ned –"
Nåh ja, når I ikke vil tro....
Jeg si'r jo, de fløj på række,
så var der da allenfals to!

Matrikelvæsen

Af Holger Helbo

I begyndelsen af middelalderen var det kongen eller rettere kronen, der ejede så at sige al jord i Danmark, men på et ret tidligt tidspunkt overtog klostrene en lille del mod, at de til gengæld skulle tage sig af de fattige og syge. Efterhånden overtog adelen også en del jord, hvor de så fik oprettet grevskaber og store herregårde. Denne jord købte de af kongen, men der var også nogle, der fik et stykke jord forærende, når de havde vist kongen gode tjenester i f. eks. krigene. Den almindelige

bonde var fæster helt op til omkring 1800, hvor selvejet begyndte at tage fart.

Omkring 1660 påbegyndte man en opmåling af hele Danmark. Landmålere tog rundt i hele landet for at opmåle arealerne, og det foregik i alen. Samtidig med opmålingen foretog man en bonitering af jorden, det er en værdiansættelse for jordens dyrkningsværdi. Boniteringen gik fra 1 til 24, hvor 24 er den bedste jord, men den findes kun ganske få steder i Danmark. Ved at sammenholde arealet med dets bonitet kan man regne sig frem til jordens hartkornsansættelse. Ved bonitet 24 skulle der kun 4 tønde land til en tønde hartkorn, og ved bonitet 1 skulle der 96 tønde land til en tønde hartkorn. Denne hartkornsansættelse var ret vigtig, for den var et mål for, hvad der skulle betales i landgilde (fæsteafgift) og skatter samt størrelsen af det hoveri, som hver enkelt gård skulle udføre. Landmålerne tog rundt til hver enkelt landsby, og når de havde foretaget opmåling og bonitering tildelte de jorderne matrikelnumre, og samtidig blev der udfærdiget kort over det hele, hvor man bl. a. påførte arealer og bonitering. Hver gård fik sit matrikelnummer, men jorden lå bestemt ikke samlet, som vi kender det i dag. Det var normalt, at en helgård havde 4-6 tønder hartkorn, og en halvgård det halve. Det var også normalt, at langt de fleste gårde i en landsby havde samme hartkorn.1 tønde hartkorn = 8 skæpper = 32 fjerdingkar = 96 album. 1 tønde er ca. 100 kg, så 1 album er lige godt 1 kg set med nugældende regler.

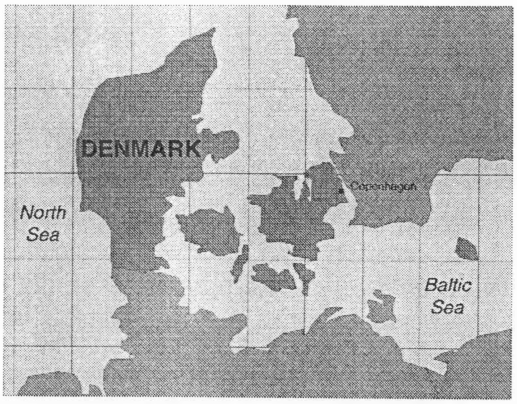

I 1688 var denne matrikulering færdig, så den har fået navnet: **matriklen af 1688**

Det var stadigvæk i fællesskabets tid, så en landsbys jorder var opdelt i forskellige vange, fra 3 til 8-9 alt efter det pågældende steds dyrkningsmåde. En tredjedel af jorden skulle bruges til rug, en tredjedel til byg og resten skulle ligge brak. Af andre afgrøder fandtes der kun ganske lidt, men på meget fugtige arealer blev der dyrket lidt havre. Kreaturerne skulle græsse på overdrevet, det er jord, der aldrig opdyrkes, og svinene blev jaget ud i skoven. Når såtiden skulle begynde skulle hver gård have tildelt sine agre. Det foregik på den måde, at 2 mand rebede agrene af. De havde et reb på 7½ alen (ca. 4.5 m) mellem sig og gik så fra den ene ende af vangen til den anden, indtil det hele var afmålt. Derefter fik de forskellige stykker numre efter hvor mange gårde, der var i landsbyen. Var der 8 gårde i landsbyen, blev parcellerne nummererede fra 1-8, og det gentog sig hele vangen igennem, det betød så, at hver gård kunne have mange smalle stykker i en vang. Derfor var fællesskabet også meget nødvendigt, alt arbejde skulle foretages samtidig, for stykkerne var så smalle, at man dårligt kunne vende et spand heste på sit tildelte jordstykke. Gødningen blev normalt brugt i bygmarken.

Omkring 1800 ophørte fællesskabet mange steder, da selvejet rigtig slog igennem. På mere eller mindre frivilligt initiativ foretog man en opdeling af jorden, så hver gård fik et mere eller mindre sammenhængende stykke jord. Dette medførte, at nogle gårde måtte flyttes ud fra landsbyen.

Utilfredsheden med matriklen af 1688 blev større og større, man var især utilfreds med hartkornsansættelsen, da nogle havde forbedret jorden ved dræning og mergling samt opdyrkning af hede og moser. Derfor blev det i 1824 besluttet, at der skulle ske en ny matrikulering, og den blev hurtigt påbegyndt. Landmålerne opmålte igen hele landet, og samtidig foretog de en bonitering, men her skete der en ændring i forhold til sidst, der blev også taget hensyn til jordens beliggenhed. Fandtes jorden i nærheden af en havn eller en god vej, ja så var afsætningsmulighederne større, så man satte

boniteten lidt op. I landsbyerne havde hver gård, i al fald de fleste steder, fået sit eget jordstykke, og det fik så et matrikelnummer og en bonitering og en hartkornsansættelse.

Det var **matriklen af 1844**. Det er disse matrikelnumre, som vi kender den dag i dag, f. eks. matr. nr. 1 af Klejtrup, matr. nr. 7 af Fristrup o.s.v. Når der skete en udstykning fra matr. nr. 1, så fik hovedparcellen matr. nr. 1a, de udstykkede stykker henholdsvis 1b, 1c o.s.v. Næsten helt op til vor tid kan vi se, hvorfra de forskellige udstykninger er foretaget, men hvis en landsby udvikler sig særlig kraftigt, kan det være nødvendigt at indføre lidt andre regler, det er f. eks. ikke ualmindeligt at se højere numre end de oprindelige, ligeledes kan man også se matr. nr. 1aa, 1ab o.s.v.
Efter matriklen af 1844 kunne der så oprettes et realregister. Nogle meget store bøger hvor hver eneste ejendom i landet har 2 sider. Indgangsvinklen til disse sider er matrikelnummeret, så hvis man ikke kender dette, er det meget svært at finde ud af det. For hver ejendom er der flere rubrikker.

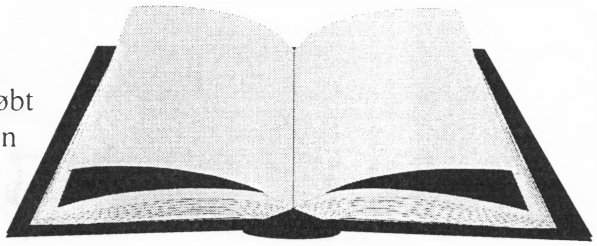

Adkomster: her kan man se, hvem der har købt ejendommen og hvornår, samt en henvisning til den side i skøde og panteprotokollen, hvor skødet er indført, og det er ført helt frem til 1960.
Hæftelser: der er alle hæftelser på ejendommen indført, såsom udstedelse af obligationer og optagelse af lån, også med henvisning til skøde og panteprotokollen.
Udstykninger: alle udstykninger fra det pågældende matr. nr. med dato og henvisning til anden side i realregisteret.
Servitutter: her er anført de servitutter, som er pålagt ejendommen, f. eks. tinglyst vejret over ejendommen, fredning af nationale mindesmærker, etablering af vand og elforsyning m.v.

"Frosne minder fra fortiden"

Ét af foreningens medlemmer gennem næsten alle årene – **Gunnar Rasmussen** – er og har altid været meget glad for at skrive. Det har bl.a. ført bogen "Guldkorn" med sig, men han har også i sine skuffer mange sjove ting nedskrevet.

Vi har været så heldige at få en del af disse mange interessante beskrivelser i Lokalhistorisk Arkiv, og her vil jeg gerne gengive en beskrivelse af vinterfænomener igennem århundreder – en slags rekordliste – af Gunnar Rasmussen kaldet 'Frosne Minder fra Fortiden':

Årstal:	*Fænomen:*
401	Det sorte Hav var ganske tilfrosset
462	En hærfører gik over den frosne Donau med sin armé
763	Det sorte Hav og strædet ved Dardanellerne tilfrøs. Sneen lå 50 fod høj (= 16 – 17 meter)
860	Adriaterhavet var tilfrosset
874	Der faldt sne fra november til april
1133	Hele Po-floden var tilfrosset
1179	Sneen i Østrig lå 8 fod høj lige til påske (= ca 240 cm)

1236	Donaustrømmen frøs til bunds
1269	Kattegat mellem Norge og Danmark var tilfrosset
1281	I Tyskland faldt der så meget sne, at husene begravedes deri
1292	Fuld færdsel over isen mellem Jylland og Norge
1324	Folk og heste gik over isen fra Sjælland til Lübech
1344	Alle italienske floder var tilfrosset
1423	Nordsøen og Østersøen var tillagte
1432, 33 og 34	var strenge vintre. Det ene år sneede det 40 dage i træk
1460	Østersøen var tillagt
1548	Man rejste i slæde mellem Danmark og Lofoten
1608	Po-floden var islagt
1658. 59 og 60	var uhørt strenge. Carl den 9. gik over Bæltet med sin armé. Øl og brændevin måtte hugges i stykker for at få det smeltet

1684	Themsen havde 11 tommer is (= ca. 27 cm)
1695	Vinteren varede fra oktober til april. Mange frøs ihjel
1709	I dette år indtraf den berygtede vinter. Fuglene faldt døde ned, mennesker frøs ihjel i tusindvis. I England frøs buske og vækster bort. Frosten gik 3 – 4 alen i jorden (= ca. 180 til 240 cm)
1710 og 1726	var der slædefart over Østersøen
1740	Sneen lå 10 fod i Spanien (= ca. 300 cm)
1744	Floden Maas var tilfrosset i 7 uger og i Portugal kunne man ikke komme ud af husene for sne.
1771	Elben frøs til bunds
1799	Det frøs uafbrudt i 16 uger og sneede 18 hele dage i træk. Man satte stager i skorstenene for ingen skulle køre over husene.
1837	Det begyndte at fryse 3. Juledag og uden ophør til 3. marts. Endnu af og til frost og sne til påske den 15. april
1942	Den 25. januar – nordøstlig snestorm med 25 – 30 graders kulde
1946-47	Bar frost fra 12. – 13. november til april. Frosten gik 1,5 alen i jorden (= ca. 90 cm.)
1971	21. november – sydøstlig snestorm med uhyre masse sne. Al trafik var lammet
1981	24. – 25. november orkanagtig storm. I december var der ned til 25,6 graders frost i Vestjylland
1982	7. – 8. januar var der 32,2 graders frost i Thy
1985	6. januar var der hård frost i Europa. I Finland 46 grader, Schweiz 35 grader og i Paris var der 11 graders frost. Rom havde sne for første gang i 14 år.
1999	Den værste orkan i dette århundrede rasede over den sydlige del af Jylland og på øerne (3. december)

Gårdhistorier

Af Ragna Kolind

Matrikeloplysninger er noget af det, der er en stor hjælp – ja, uundværlig, når man skal lave gårdhistorie. Det er nu efterhånden næsten 20 år siden, at min mor Grethe Vammen og jeg startede på vores gårdhistorier, og det er ved at blive et livslangt stykke arbejde. Vi laver, som det vil være mange bekendt, en mappe på hver gård og ejendom i hele Klejtrup sogn, og det bliver til omkring 150 mapper, når vi er færdige.

Indholdet i mapperne er en optegnelse af alle ejere, og alle de oplysninger og billeder, som vi har kunnet finde frem til på gården og disses familier. Så vores arbejde går dels ud på at finde gamle papirer og optegnelser i protokoller og kirkebøger m.m. på Landsarkivet, men lige så stort et arbejde er det at finde frem til efterkommere af disse familier for at få "historien" om personerne og skaffe billeder.

Vi er heldigvis kommet flere til, så vi nu er 5, der arbejder med sagen – nemlig også Solveig Rask, Mona Finderup og Holger Helbo. Og en del mapper er færdige og kan ses på vores arkiv på Midtvej 2 i Klejtrup.

Vi har gennem tiden fået mange henvendelser om mapperne, som øjensynlig er meget interessante, og som folk gerne vil have kopier af. Og det kan sagtens lade sig gøre. Så hvis DU stammer fra en ejendom eller en gård i Klejtrup og gerne vil have stedets historie, kan du rette henvendelse til mig på tlf. 98 546704 eller via mail **r-kolind@get2net.dk** for at høre nærmere om priser m.m. Jeg kan oplyse, at vi sælger dem efter sigende meget billigt.

Hvis du har interesse i dit fødehjem, så er her en optegnelse over de gårde/ejendomme, som er færdige, men ellers kan du følge arbejdet på vores hjemmeside på internettet:
hjem.get2net.dk/klejtrup-lha

Hejring:
Horshøjvej 2, "Alshøjgaard"
Horshøjvej 4, "Bakkegaarden"
Horshøjvej 7, "Horshøjgaard"
Skivevej 36, "Møllevang"
Skivevej 42
Skivevej 44, "Bakkely"
Skivevej 49, "Hejring Hedegaard"
Skivevej 53, "Dybdalgaard"
Skivevej 99, "Lundgaard"
Søvej 27, "Granly"
Østergårdvej 1,"Hejring Østergaard"
Østergårdvej 2
Østergårdvej 3
Østergårdvej 4, "Grangaarden"
Østergårdvej 5A, "Holmgaard"
Østergårdvej 6
Østergårdvej 9
Østergårdvej 11

Fristrup
Fristrup Nørremark 1
Søvej 25, "Engebæksminde"
Fristrup Nørremark 3, "Højager"
Fristrup Nørremark 6
Hobrovej 44, "Højvang"
Hobrovej 46
Hobrovej 51, "Mosevang"
Hobrovej 52
Hobrovej 53, "Kokbakken"
Hvilsomvej 5
Skivevej 45
Søvej 44, "Søholt"
Ånsbjergvej 12
Ånsbjergvej 13, "Fristrupgaard"
Ånsbjergvej 20, "Damagergaard"
Ånsbjergvej 22, "Gammel Fristrupgaard"

Hærup
Hærupvej 1, "Nordgaarden"
Hærupvej 7, "Østergaard"
Hærupvej 11, "Kjærsiggaard"
Hærupvej 21
Hærupvej 23, "Tindbæklund"
Hærupvej 27
Hærupvej 29
Hærupvej 31
Overhærupvej 3
Overhærupvej 13

Klejtrup
Sandstræde 23, "Kærgaarden"
Skårupvej 44, "Provstgaarden"

Skårupvej 62, "Skallemosegaard"
Søvej 32, "Søgaarden"
Ånsbjergvej 30, "Kirkedal"

Skårup
Hobrovej 42, "Ny Skårupgaard"
Skårupvej 63, "Bavnhøjgaard"
Skårupvej 68, "Skårup Vestergaard"

Det skrev de i avisen....

For 100 år siden:

Viborg Stifts Folkeblad i 1904:

Efterhånden som byen vokser og færdslen på vejene tiltager, føles savnet af nogle lygter her og der stærkere og stærkere, ikke mindst når vejene befinder sig i så dårlig stand, som tilfældet desværre er flere steder. Uden træskostøvler vover ingen borger sig ud i mørke, thi før man ved af det, sidder man i en muddergrøft til midt på benene.

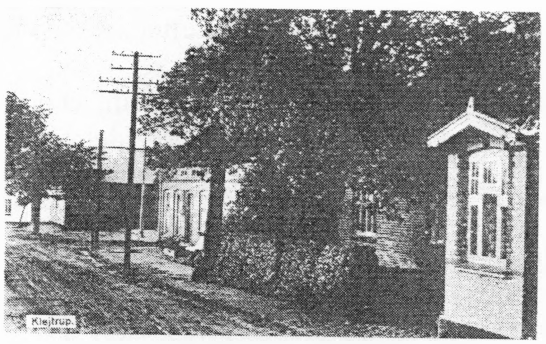

Vejen nede ved Brüld – længst til venstre Hotellet

For 75 år siden:

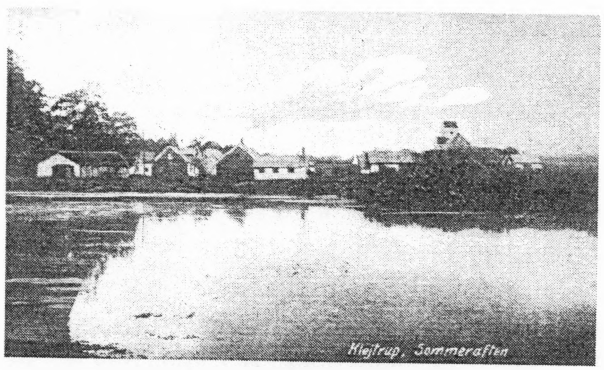

Himmerland d. 22. mar. 1929:

Et hjertesuk i Klejtrup

På en stemmeseddel ved sognerådsvalget i Klejtrup havde en vælger skrevet følgende hjertesuk: "Lad os få nogle ål fra Klejtrup sø i stedet for al den fede valgflæsk."

Der ligger heri en hentydning til, at møller Hermansen lufter sin kærlighed for småfolk med at forbyde dem at stange ål i Klejtrup sø. *(red.: Møller Hermansen var kendt som "den lille mands forsvarer")*

Himmerland d. 21. maj 1929:

Kørselsuheld

Da gdr. Laurids Bach, Klejtrup forleden i slæde kørte gennem Klejtrup by, gled slæden i det glatte føre og væltede. Han og bager Jänichen, der befandt sig i slæden, slyngedes af. Sidstnævnte pådrog sig en muskelsprængning og måtte under lægebehandling. Slæden ødelagdes, og hesten, der løb sin vej, blev indfanget i Hvornum.

Himmerland d. 18. jul. 1929:

Skyttestævne

med påfølgende bal søndag d. 21. ds. på Klejtrup volde. Stævnet åbnes kl. 1. prc. med serieskydning, hovedskydning og præmieskydning.
Præmieuddeling kl. 8. Bal fra kl. 8 – 2. Musik: The Jonny Boys Jazz Band

Klejtrup Ungdomsforening

(red.: Man skulle åbenbart ikke - den gang - så tidlig op mandag morgen??)

Himmerland d. 14. aug. 1929:

Papegøjejagt i Klejtrup

Jagten kronedes med held, men...

I går havde sadelmager Bech Sørensen i Klejtrup købt sig to selskabspapegøjer i Randers. Den ene døde under transporten til Klejtrup, og den anden syntes ikke at være særlig selskabelig anlagt. Den så sit snit til at tage udgangsbillet, da den blev taget frem af sit bur for at blive beundret af en skare mindreårige Klejtrupborgere. Der begyndte straks en hidsig jagt efter flygtningen, og efterhånden som timerne gik, voksede skaren, der deltog i jagten, til et halvt hundrede mennesker af begge køn og repræsenterede alle aldre. Det var især haverne, papegøjen holdt sig til, alt i medens deltagernes tøj efterhånden så alt andet end nypresset ud, og flere havde lange flænger i bukserne. Først efter 4 timers jagt, lod dyret sig fange, og byen faldt efterhånden til ro, men endnu i dag drøfter man ivrigt den spændende jagt med dens genvordigheder og morskab.

Himmerland d. 24. aug. 1929:

Fingrene skåret af i en rundsav

I aftes, da karetmagersvend Niels Bülow var beskæftiget i værkstedet hos karetmager Toft, Klejtrup, fik han venstre hånd i rundsaven. Håndens 4 fingre blev savet af, og desuden fik tommelfingeren en dyb flænge. Efter at Dr. Repholtz havde anlagt en foreløbig forbinding, blev den tilskadekomne ført til Hobro Sygehus.

Himmerland nov. 1929:

I 1929 er hver 23. beboer på Hobro-egnen radiolytter, - for hele landet er der en modtager for hver 12. indbygger. *(red.: Så vi var lidt bag efter herude på landet)*

For 50 år siden:

Viborg Stifts Folkeblad d. 29. sept. 1954:

En hytte til spejderne

KFUM-spejderne i Klejtrup er gået i gang med opførelse af et spejderhus i Niels Tofts krat, hvor Toft har overladt spejderne grunden til leje. Huset får en størrelse på 50 kvadratmeter med kælder under 30 kvadratmeter af det. Kælder og grund mures op, medens det øvrige laves af træ. Faconen på det bliver ligesom et blokhus, og det skal tækkes med strå. Troppens førere og drenge samt nogle af byens håndværkere, som assisterer ved arbejdet, taget et nap med hver aften. Man regner med, at huset kan tages i brug hen ad vinteren.

Viborg Stifts Folkeblad d. 21. sept. 1954:

40 ansøgere til præsteembedet

Til det ledige præsteembede i Hersom-Bjerregrav-Klejtrup Pastorat har der meldt sig 40 ansøgere.

Viborg Stifts Folkeblad d. 10. nov. 1954:

Den nye sognepræst

Der foreligger nu officiel meddelelse om, at sognepræst Thorvald Kristensen, Hammelev, er blevet udnævnt til præst for Hersom, Bjerregrav og Klejtrup menigheder. Det er jo ikke en ny præst i egentlig forstand, der nu kommer til egnen; pastor Kristensen var hjælpepræst her et års tid under Besættelsen, mens pastor Sandbæk var borte som følge af sit arbejde i modstandsbevægelsen.

Th. Kristensen blev ansat

Viborg Stifts Folkeblad d. 4. sept. 1979:

Koncert i Klejtrup

Menigheden i Klejtrup og i øvrigt alle musikinteresserede vil søndag d. 9. september få lejlighed til at høre kirkens nye orgel i en koncert. ... Det nye orgel er forsynet med syv stemmer og en manuel. Det betegnes af kendere som et virkelig fint instrument. Orglet har kostet en kvart million kroner.

BRYLLUP i "gamle dage"

Af Mona Finderup

I rækken af beskrivelser omkring det at indgå ægteskab i "gamle dage" er vi nu kommet til selve brylluppet:

I "gamle" dage var et bryllup bestemt ikke noget, der blev ordnet på rådhuset i en frokostpause. Først skulle man forhøre sig hos den vigtigste person, og det var hverken præst eller brudepar, nej, det var **KØKSEN** eller kokkekonen (kogekonen). Inden hun sagde ja, skulle hun lige have gennemgået, hvad der ellers var af fester, og når hun havde fastsag en dag, kunne den ikke flyttes. Man sagde, at det var lettere at flytte Himmelbjerget end at ændre en kokkekones bestemmelser.
Når så datoen var bestemt, skulle kokkekonen have antallet af gæster at vide, derefter gav hun et overslag over, hvor mange madvarer, der skulle til. Et eksempel er fundet fra 1855, hvor der var inviteret 244 gæster. Der skulle mange madvarer til! Og også mange hjælpere.!

Ca. 8 dage før brylluppet begyndte bydemandens opgave. Han skulle kunne tale godt for sig, når han inviterede folk, være iført sit fineste tøj - og det vigtigste: en høj hat. Deri kunne han nemlig have en seddel med byderemsen skrevet ned - det var meget pinligt, hvis han gik i stå. Det var begrænset, hvor mange steder, han kunne nå på en dag, for hvert sted blev han nemlig trakteret med mindst en dram.

De store mængder mad, der skulle til, kunne en enkelt gård ikke stille med, derfor var der regler for, hvor meget og hvad de enkelte gårde sendte hen til gildesgården. For at lave mad til så mange, måtte der store gryder til, men det vidste Køksen jo, og hun vidste også, hvor man kunne låne sig til det, man manglede. En af hovedretterne var gerne en kødsuppe med kød- og brødboller, det var før kødhakkemaskinen, så alt kødet blev hakket i småstykker for derefter at blive stødt i en morter - til over 200 mennesker! Rasp lavede man ved, at tvebakker kom i en sæk, hvorefter karlene svang plejlen over sækken.

Onsdag før brylluppet var "Lånedag". Konen med ansvar for borddækning blev sendt rundt i landsbyen i vogn for at låne, hvad man manglede af fade, tallerkener, bestik osv. I helt gamle dage kom gæsterne selv med ske og kniv, så behøvede man heller ikke at mærke det, så folk fik deres egne ting tilbage. Langt op i tiden spiste de almindelige gæster også tit af fælles fad - kun ved hovedbordet var der tallerkener.

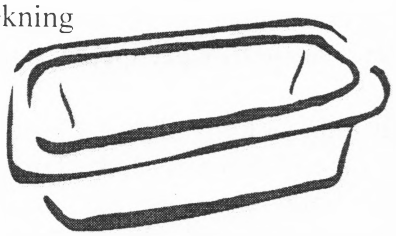

Torsdag gjorde man så gildesalen færdig. Det var tit loen, der måtte tages i brug. Her blev lagener syet sammen, så de kunne dække både stænget og danne væg hele vejen rundt. De hvide vægge blev pyntet med grønne kranse og trekantede tørklæder sat op med guldpapir. Når så loen var færdigpyntet, prøvetændte man lysene og "dansede gulvet i lave". Om torsdagen skulle man også bage. Når bagningen var overstået, blev stegene sat ind i ovnen. Når de var færdigstegte, kunne de så stå i den lune ovn til næste dag.

Fredag var den bedste dag for et bryllup. Festen fortsatte nemlig de to næste dage. Det var også en dag, hvor der blev taget mange varsler. Sol var godt - det betød, der også ville være sol i det nye hjem. Regn - det regnede guld i brudens skød. Storm betød, at konen ville blive ond og arrig. Om fredagen, selve bryllupsdagen, skulle alt være klar til at modtage gæsterne fra kl. 10.

Brudeparrets dragt?

I helt gamle dage var det jo det, vi kalder folkedragten, senere blev den sorte kjole almindelig, nogle steder med hvidt slør - (Det er set på brudebilleder helt op i 1934) Mandens dragt var mere bare en pænere udgave af dagligtøjet. Det at smykke bruden var en æressag. Nogle kirker havde en brudekrone, der blev lånt ud. Først fra midten af 1800-tallet blev brudeslør almindeligt. Man troede, dette slør besad magiske kræfter, derfor gjaldt det om, at sløret skulle rives itu, så man kunne få en stump. Brudebuketten blev først almindelig efter 1. verdenskrig. Brudeparret måtte heller ikke se hinanden i brudestadsen før i kirken.

Selve brylluppet startede med, at alle gæster kom til gildesgården. De første var musikanterne, hver gæst skulle nemlig modtages i gården med musik. Lige inden for døren stod et bord med brændevin og kage, hver gæst skulle have en mundsmag inden frokosten. Frokosten bestod af kold skinke og kold steg med brændevin til, derefter kaffe. Så kom brudgommen med familie og venner, de skulle jo også have frokost. Derefter gjorde man sig klar til at køre til kirke med forriderne i spidsen, de skulle gerne nå til kirke og tilbage til brudetoget mindst tre gange, inden brudetoget nåede kirken.

Men nu kom skafferen på sin første prøve. Folk skulle jo placeres i vogntoget, og selv om man som bryllupsgæst boede i nabogården, skulle man komme i stadsvognen med de bedste heste spændt for, så brudetoget kunne få en anseelig størrelse. Gæsterne skulle nu placeres korrekt. Skafferen stod med en lang liste og råbte parrene op parvis, som de skulle køre sammen, følges ad ind i kirken og sammen gå til alteret for at ofre til præst og degn. Placeringen var bestemt efter familieskab - og social anseelse.

Vel ankommen til kirken steg man af vognene og gik ind, først forriderne og brudepigerne parvis, derefter brudeparret og bag dem alle gæsterne. Nu blev der også taget varsler: hvis brudeparret ikke stod helt tæt sammen, kunne onde øjne komme mellem dem. Satte bruden højre fod frem, kom hun til at bestemme, var det brudgommen, ville han holde konen i stramme tøjler. Hvis en af parterne fra alteret så sig tilbage, spejder den allerede efter en ny ægtefælle.

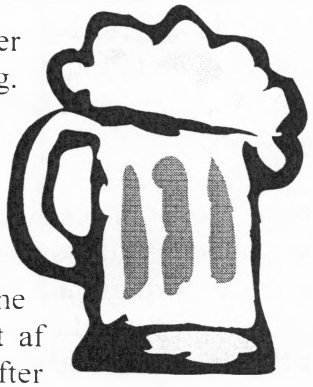

Når man så kom tilbage til gildesgården, skulle man jo have middag. Der var ingen bordkort, så skafferen havde jobbet med at få folk til at sætte sig. Alle holdt øje med, at man fik den rigtige plads, og alle gjorde indvendinger- nej, det er ikke min tur- men ak og ve hvis man kom forkert til bords! Det var en tilsidesættelse, der ikke blev glemt. Rækkefølgen blev bestemt efter familieforhold, anseelse, stilling - og hartkorn!! Middagen kunne tage mange timer, og også her blev der taget varsler. Nogle kan sikkert endnu huske, hvordan der blev skævet til lysene foran brudeparret. Brændte de pænt og roligt, eller blafrede de? Hvilket af lysene brændte først ned - og helt galt, hvis et af lysene gik ud! Efter middagen blev der ryddet til side, og nogle steder gik de unge mennesker hjem for at skifte den pæne dragt ud med noget mere dagligdags, dansen sled jo på det pæne tøj, og nu havde man jo vist naboerne, at man havde det! Dansen gik, og stadig blev der budt øl, brændevin og senere vin rundt. Kaffe var jo et luksusfænomen, og man havde sjældent kopper nok, men det gjorde ikke så meget, man brugte bare kopperne igen og igen - uden afvaskning. I løbet af natten blev der serveret, hvad vi vil kalde et frokostbord, igen med øl og brændevin. De gamle begyndte at tage hjem, men de un-

ge dansede, til det var tid at starte morgenarbejdet. De gæster, der tog hjem, skulle også have en rejsedram!

Men ikke nok med det, det var jo kun 1. dags gildet, og det kan ikke have været mange timer, brudeparret fik sovet, for næste dag kom alle gæsterne igen, og her skulle parret modtage dem , Bryllupsgaver var ikke noget, der blev spekuleret i, blev der givet noget, var det gerne en form for medgift - såsom en ko, nogle lam eller en pengegave. Så startede man forfra med gildesmad, øl og brændevin. Denne dag skulle brudeparret også "danses" ud af de unges lav for at indtræde i de satte ægtefolks lav.

Søndag sluttede man så med tredjedagsgilde, hvor ægteparret nu kørte til kirke som mand og kone. I kirken sad de nygifte sammen, ellers var kvinder og mænd adskilt i kirken og sad i hver sin side. Dagen sluttede så igen med mad og drikke, dans og kortspil. Festen sluttede først, når skafferen stod frem og meldte" Vor tap er tør, og tønden er tom, nu kan I gå hen, hvorfra I kom". På det tidspunkt må der også have været nogle slemme tømmermænd at pleje.

Festen var endnu ikke helt forbi. De mange lånte ting skulle ordnes og leveres tilbage, så der kunne godt gå nogle dage, før bruden kunne indtage sit nye hjem. På den dag var der også varsler: havde hun medvind, fik hun lykken med sig. Modvind betød det modsatte. Ægteskabet gav i gammel tid en kvinde den højst opnåelige status, hvorimod den ældre ugifte piges tilværelse ikke var misundelsesværdig - tænk bare på "Skyggetanten" i Matador.

Kilde: Ruth Gunnarsen: Familiens højtider i gamle dage.

Den gamle Købmandsgaard –

fra landhandel til grillbar på 150 år

På vores tur rundt i Klejtrup efter gamle huse, der har en historie at fortælle, er vi nået til Købmandsgården, som har en lang historie bag sig, og netop her i år 2004 kan fejre sit 150 – års jubilæum.

Den tidligste historie:
I købmand Niels Laustsen's efterladte papirer nævnes følgende om købmandsgårdens tidligste historie:

"Købmandsgården blev opført som købmandsforretning i 1854. Hele ejendommen var opført af kampesten med tykke, ujævne mure, og store kampesten som fundament, og taget var tækket med strå. Der var små, smalle vinduer med mange sprosser. Der var en stor gårdsplads og hestestald, sådan at bønderne kunne opstalde deres heste, når de kom kørende med deres korn. Kornet byttede de så med købmandsvarer og andre fornødenheder. Der var en staldkarl til at spænde hestene fra og sætte dem i stald.

Ved siden af butikken var der en stue med et vinkelbord, hvor bønderne bænkede sig omkring , når de var færdige med at handle. Så spiste de deres medbragte mad og fik dertil en gratis snaps fra et lille brændevinsanker, som stod i stuen til dette formål. Dengang kostede 1 flaske snaps (=1 liter) ca. 25 øre. Her sad bønderne så og drøftede sognets begivenheder – der var altid et og andet nyt. Der var jo kun få, som havde aviser, og radio var der ingen af på dette tidspunkt.
I slutningen af 1800-tallet gik denne skik mere og mere af mode.

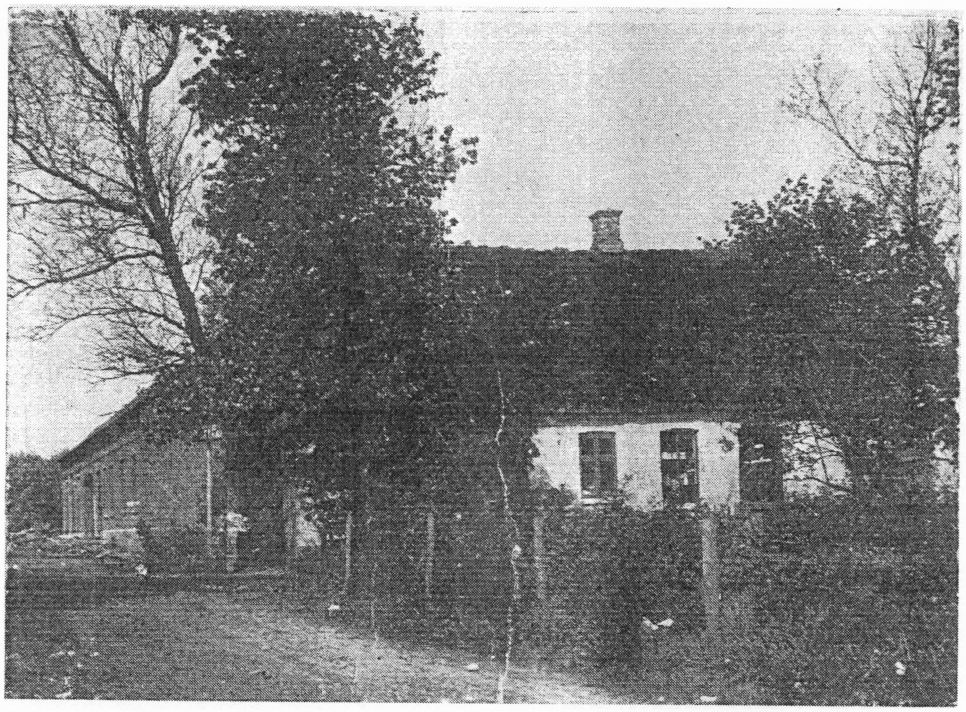

Købmandsgården set nede fra trekanten op ad Viborgvej

I året 1904 blev der bygget en fløj til, og atter en i 1914, sådan at købmandsgården udgjorde en firelænget gård med to porte. Den ene fløj var i to etager med 3 hejseværker til foderstoffer, korn m.m."

Købmandsgården blev drevet som traditionel købmandsforretning, som det hørte sig til på den tid, dvs. med stort loft til foderstoffer og korn, og man havde eget mølleri. Der var betjening i butikken, noget som i sig selv krævede et større "folkehold" end i nutidens butikker. Der krævedes ligeledes meget lagerplads, da varerne ofte kom hjem i store portioner, og så skulle afvejes i bagbutikken. Mange husker endnu den typiske, lidt "gammeldags" butik med klipfisk på gulvet, kaffemølle, de store skuffer med mel og sukker, de store diske osv.

Købmænd gennem tiderne

Gennem tiderne har der været mange købmænd ved roret i Købmandsgaarden, og følgende liste viser de fleste:

Jens Graversen	fra 1870 – 1875
Fr. Jensen	fra 1875 – 1876

N. Chr. Lund	fra 1876 – 1899
Chr. Christensen	fra 1899 – 1900
C. Anton Christensen	fra 1900 –
H. P. Larsen	–
Emanuel Egholm	fra 1907 – 1915
N. Salholt Bertelsen	fra 1915 – 1928
Ph. Fr. Laier	fra 1928 – 1936
William Nielsen	fra 1936 – 1941
Kathrine og Niels Laustsen	fra 1941 – 1978
Jørgen Lundsberg	fra 1978 – 1983
Edel og Niels Erik Jensen	fra 1983 – 1988
Yvonne Sadek	fra 1988 – 1989
Birgit og Bjarne Jørgensen	fra 1990 – 2000 (som grill)
Bente og Torben Jørgensen	fra 2000 – 2001 (som grill)
Gitte og Bjarne Møller	fra 2001 – (som grill)

Det er begrænset, hvor meget vi ved om de allerførste købmænd i Købmandsgaarden, men nogen skiller sig mere ud end andre.

Købmand C. Anton Christensen

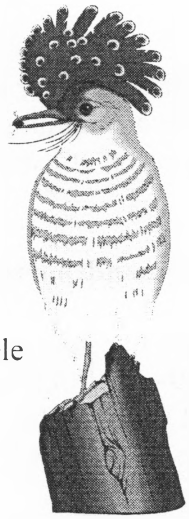

En af de mere "farverige" købmænd var C. Anton Christensen, som havde butikken fra 1900 og nogle år frem. Udover at føre de traditionelle købmandsvarer var Anton Christensen meget interesseret i fugle, og han var Nordeuropas største fuglehandler. Han interesserede sig særligt for eksotiske fugle, og havde alle mulige slags i butikken – sammen med købmandsvarerne, og én af disse – en ildvinget parakit fra Sydamerika fik lov til at flyve frit rundt i butikken; det var næppe gået i dag! Da det gik heftigst til, havde Anton Christensen flere tusinde fugle i butikken, og han annoncerede i såvel danske som udenlandske blade og aviser med sine fugle. Ja, i en enkelt annonce reklamerede han sågar med at have hele 10.000 eksotiske fugle til salg!

Til trods for, at Anton Christensen var kendt også uden for landets grænser som en stor fuglehandler og –ekspert, så havde han alligevel ikke held med at drive sin købmandsforretning. Han havde andre butikker i Hobro ??? og København, men det kunne ikke rigtig køre rundt, og til sidst måtte Købmandsgaarden i Klejtrup sælges på tvangsauktion, hvilket fremgår af følgende annoncer:

C. Anton Christensen

Tvangsauktion over Fordringer.
Torsdag d. 22.7.1909

Efter begæring af sagfører A. Buemann af Hobro, som kurator i detaillist C.A. Christensens konkurs bliver forskellige bemeldte konkursbo tilhørende

udestående fordringer stillede til bortsalg ved en tvangsauktion, der afholdes på kontoret tirsdag den 27. ds. kl. 11.
En fortegnelse over de til salg stillede fordringer samt auktionsvilkårene henligger til eftersyn her på kontoret.

Rinds Herreds Kontor, Hobro 15. juli 1909
Salling

Stor auktion i Klejtrup

Torsdag d. 25.3.1909

Lørdagen den 3. april form. kl. 11 prc. bortsælges ved auktion i Købmandsgården i Klejtrup 10 russiske heste, 1 jydsk følhoppe, en del kreaturer hvoraf fremhæves kælvekøer og kvier, et stort parti sædekorn (byg og havre), nye og brugte cykler, kolonial og fødevarer, flæsk, et stort parti manufakturvarer, en mødding m.m.
Vederhæftigede herredsfuldmægtigerne Vinge og Vilh. Jensen bekendte købere erholder kredit til 15. sept. 1909.

Rinds Herreds Kontor den 25. marts 1909
Salling

Herefter går der en del år, hvor Købmandsgaarden drives og udvikles i et roligt tempo, og uden de store omvæltninger. Den næste købmand, eller rettere det næste købmandspar, som skal beskrives nærmere, er Kathrine og Niels Laustsen

Købmandsparret Kathrine og Niels Laustsen

Niels Laustsen blev født i Møldrup den 3. februar 1917 i Møldrup. Han blev udlært hos købmand Fynbo i Allingåbro, hvorefter han en i en årrække var ansat som kommis hos Villy Petersen i Aså. Det var mens han var ansat i Aså, at Niels Laustsen fik at vide, at den gamle købmandsgård i Klejtrup var udbudt til salg af købmand William Nielsen. Herom fortæller Niels Laustsen:

"Min far ringede så til mig en dag og sagde, at nu var forretningen i Klejtrup til salg, og hvis jeg kunne tænke mig den, så var det altså tiden nu. Jeg tog hjem, og vi købte samme dag."

De forste år af Niels Laustsen tid som kobmand i Klejtrup var præget af 2. Verdenskrig og den rationering af varer, som fulgte med både under og efter krigen

Niels Laustsen overtog butikken i januar 1941; salgsprisen var dengang 39.500 kr. Det var en barsk tid at starte forretning i for det unge købmandspar. Det var jo under krigen, og der var mangel på næsten alle varer. Herom fortæller Niels Laustsen:
"Da var det nødvendigt at stå sig godt med de forskellige grossister og leverandører for i det hele taget at få varer på hylderne – især tobaksvarer. Tobaksrationen var jo meget lille, men jeg fik en meget fin behandling af Obel i Aalborg. De vidste, at forretningen kunne bære mere end den øjeblikkelige ration lod formode."

Som en pudsig detalje nævner Niels Laustsen, at den første dags omsætning var på 67 kr. og 18 øre! Til sammenligning var der den sidste dag i Niels Laustsens "regeringstid" hele 22.512,85 kr. i kassen, og årsomsætningen var dengang i 1978 på ca. 2 millioner kr.

Det viste sig da også nødvendigt for Niels Laustsen at tage andet arbejde for at supplere de sparsomme indtægter fra forretningen i starten. Han solgte bl.a. pæle til Hedeselskabet, og fik efterhånden gang i salg af bygningsartikler. Og i 1950 byggede Niels Laustsen en tømmerlade.
En enkelt episode fra krigsårene skal også lige med her, Niels Laustsen fortæller:

"I 1942 – da Danmark var besat af tyskerne – kom der en dag tre højtstående tyske officerer og ville beslaglægge den to-etagers bygning til belægning af en del soldater. De blev først afvist, men dagen efter henvendte sig den daværende sognepræst Harald Sandbæk sig sammen med dem igen, og Sandbæk spurgte da, om tyskerne måtte få den ønskede fløj, ellers ville de beslaglægge skolestuerne, og så ville det komme til at gå ud over børnene. Så de fik lov, mod at de fik deres egen udgang."

Efterhånden begyndte det støt og roligt at gå fremad. Ved fælles hjælp og lange arbejdsdage fik Kathrine og Niels Laustsen skabt et solidt grundlag for Købmandsgaarden, og fik økonomien til at hænge fint sammen. Der var stadig betjening i butikken, hvilket krævede et større folkehold, og på et tidspunkt havde købmandsparret 3 kommis'er og en ung pige boende. Men selv om der var travlt, og det ofte var et slidsomt arbejde, så var købmandsparret enige om, at det havde været det hele værd. Det var et dejligt arbejde, og særligt tiden omkring Jul med al dens travlhed står som en ekstra dejlig tid. Herom fortæller parret:

"Selv om det var en travl tid, så var det også en skøn tid, når vi havde juletravlt. Der var en særlig stemning. Vi forsøgte hele tiden at finde på noget nyt, naturligvis med den bagtanke at sælge noget mere. Vi lavede nogle gange nogle salgsbreve, hvor kunderne, efter at have udfyldt disse, deltog i en lodtrækning, som blev foretaget lige før Jul. Det havde vi megen glæde med, men det blev forbudt (Tilkøbsloven).

Så var det også sådan, at vi i den uge, hvor vi havde længe åbent, som regel havde nogle af vore venner og kunder, som handlede lige omkring lukketid. Så var de med inde og få kaffe. Vi var ofte 15 – 20 stk. til kaffe. Det kunne godt være nogle drøje dage, men også dejlige.

Vi havde engang en ung mand i lære – Holger Skammelsen – da brugte vi den næstsidste søndag inden Jul at have hele gulvet dækket

med varer. Så gik Holger rundt i butikken udklædt som nissemand. Han legede så med de forskellige ting, som var for hånden. Udenfor vinduet var der sommetider fuldt af børn, det var meget hyggeligt. Man kunne selv føle sig som en bette dreng ved sådan en lejlighed."

Købmandsgården anno 1957

I 1961 blev den gamle kampestensmur revet ned, og den ene port sløjfet – butikken blev udvidet og der blev indført delvis selvbetjening, da tiden efterhånden krævede et stort vareudvalg. Der kom påtrykte priser og varerne stod let tilgængelige på hylderne.

Udover de mere gængse købmandsvarer solgte købmand Laustsen også benzin, ligesom han også havde håndkøbsudsalg af medicin. Endvidere blev der gennem en del år blev der afholdt aktion i Købmandsgården over forskellige ting som grise, fjerkræ, tøj og meget mere. Endelig kørte man også varetur til Skårup, Hærup, Ørris, Vammen, Hvornum, Fristrup, Øls og Brøndum.

Lidt tal fra købmand Laustsens tid ved roret viser, at 1 kg. sukker i 1952 kostede 66 ører, ½ kg. kartoffelmel kostede 65 øre, en hvidtøl 30 øre og en pakke Solgryn 1,85 kr. Priser som tydeligt viser udviklingen gennem 50 år! Til sammenligning var lønudgifterne dengang i 1950 3.590 kr. for en kommis og en lærling. Ganske andre lønninger end i dag!

Efter 38 år som købmandspar besluttede Kathrine og Niels Laustsen i 1978 at sælge forretningen for at nyde et velfortjent otium. De overlod en velfunderet, velfungerende og moderne butik med en solid og trofast kundekreds til det nye købmandspar i den gamle Købmandsgaard – Birgit og Jørgen Lundsberg.

Kathrine og Niels Laustsen foran købmandsforretningen, som på et tidspunkt kom med i kæden HOKI

De sidste "rigtige" købmænd

Birgit og Jørgen Lundsberg overtog Købmandsgaarden i september 1978, og parret fortsatte i Kathrine og Niels Laustsens fodspor med at drive butikken som en rigtig købmandsforretning frem til 1983, hvor de solgte den til Edel og Niels Erik Jensen. Disse mærkede efterhånden den stigende konkurrence fra discountbutikker i byerne, og forsøgte at drive Købmandsgaarden som døgnkiosk. Dette havde dog ikke den ønskede virkning, og efter fem år bag disken solgte parret i 1988 forretningen til Yvonne Sadek.

Moderne tider – nye tiltag

Yvonne Sadek fortsatte med at drive forretningen som døgnkiosk, nu også med brødudsalg og videoudlejning. Efter knap et års tid – i sommeren 1989 – indrettede Yvonne en stor del af privatboligen i stueetagen til grill bar under navnet Klejtrup Grill-Café. Det er tilsyneladende en god idé, i hvert fald i starten, men i december 1989 var butikken pludselig lukket "På grund af modernisering." Det viste sig senere, at købmanden og hendes familie var rejst fra butikken, og i 1990 kom forretningen på tvangsauktion.

I 1990 overtog Birgit og Bjarne Jørgensen den gamle købmandsgård. Parret fortsatte Grill-Caféen, og gjorde den til en god og velfungerende forretning. I 1993 indrettede de en bodega i de tidligere butikslokaler. I år 2000 fik Birgit og Bjarne imidlertid lyst til nye udfordringer, og de besluttede at sælge hele forretningen. De nye indehavere blev således Bente og Torben Jørgensen, som videreførte såvel Grill som Bodega, nu under navnet "Købmandsgårdens Grill og Bodega". Efter knap to år som butiksindehavere i Klejtrup besluttede Bente og Torben Jørgensen at vende tilbage til Sæby, og afhændede forretningen.

De nye ejere blev nu Gitte og Bjarne Møller, som har fortsat "Købmandsgårdens Grill og Bodega" i sin velkendte form. Det seneste tiltag er en lukning af bodegaen med det formål at lade den omdanne til festlokaler, som Klejtrup-borgerne kan leje til fest.

En modstandsmands dagbog

Børge Egelund Nielsens erindringer skrevet d. 22. maj 1945

"Det begyndte omkring midten af juni 1943. Ja, egentlig vel allerede eet år før den tid. Jeg modtog og videresendte illegale blade fra København.
Men det der kom til at sætte gang i udviklingen skete først, da pastor Sandbæk en eftermiddag i juni stillede og forlangte en samtale med mig under 4 øjne. Min søster Rigmor og hendes mand var hjemme på ferie.
Sandbæk og jeg gik en lille tur op ad vejen, og imens vi gik, spurgte Sandbæk mig, om jeg kunne tænke mig at komme til at deltage aktivt i modstandsbevægelsen.

Jeg slog til med det samme. Sandbæk fortalte om de foreløbige planer, og bad mig gøre mig klart, hvad jeg risikerede ved at være med. Han sagde på sin lidt drastiske måde, at jeg måtte være klar over, at blev jeg taget under sligt arbejde, var det mest sandsynlige en kugle i nakken. Jeg sagde, at jeg var klar over dette, men at han kunne regne med mig.

Nu gik der vel en måned i spændt venten på, hvad der videre skulle ske. En dag kom der besked, at jeg skulle møde i Hersom kirke en nærmere fastsat aften. Kl. 20.30 kom pastor Sandbæk. Det viste sig, at jeg kendte de øvrige medlemmer af den foreløbige gruppe. Disse var præstegårdsforpagter Simonsen, Jens Chr. Nielsen – Bjerregrav, Jakob Østergaard – Hvolris og derforuden var lærer Chr. Eriksen fra Hejring skole tilsagt, men han var blevet forhindret og kom ikke den aften.

Årsagen til mødet var en anmodning om anvisning af modtagelsespladser. Disse skulle for at opnå engelsk godkendelse opfylde temmelig strenge betingelser, der blandt andet krævede en vis afstand til nærmeste beboelse, nogenlunde gode muligheder ved en eventuel overrumpling både for at slippe væk og for et eventuelt forsvar. Disse betingelser gjorde, at der i den første tid kun blev nedkastet våben over Jylland. Øerne var alt for tæt befolkede til at kravene der kunne opfyldes.

Børge Egelund Nielsen var søn af maler Nielsen, der havde malerforretning ved siden af Brüld – hvor der nu er parkeringsplads til andelsboligerne på Viborgvej 5

Dette første møde blev efterfulgt af et par andre i Hersom kirke og et i præstegården. Mellem møderne og i ventetiden til nedkastningerne kunne ventes, arbejdede vi stadig med blade, som vi nu også begyndte at fremstille selv – væsentligst på grundlag af studenternes efterretningstjenestes meddelelser. Disse blev i stor oplag fordelt over hele egnen og også sendt længere væk.

Imidlertid gik tiden helt hen til jul, uden at vi hørte noget til nogen våbennedkastning. Jeg var borte som kirkemaler fra oktober til d. 22/12, men satte mig så snart jeg vendte hjem i forbindelse med Sandbæk, og vi var til møde hos Jens Chr. Nielsen i Bjerregrav.
Pastor Sandbæk havde fundet det nødvendigt at udvide gruppen yderligere med Walther Lonsdale og Ole Finsen.

På dette møde fik vi den første instruktion i våbenmodtagelse og fik ordre til at anskaffe os signallygter.

Derefter gik der ca. 14 dage, og vi var kommen over jul. Vi havde fået besked på, at når vi i den engelske radio hørte morsetegnet for B, skulle vi ud. Så skulle vi til en nærmere fastsat tidspunkt møde ved vor nedkastningsplads ved Hærup sø.

Den 8. januar var en del af gruppen sammen med nogle andre taget til Vedersø til Kaj Munks begravelse. Da vi om aftenen kom hjem og lukkede op for radioen kom koden. Kort efter ringede Walther og spurgte, om jeg havde hørt den og om vi ikke kunne mødes hos ham og derfra spadsere til pladsen. Lærer Eriksen ville komme og følges med os.
Kl. 20 gik vi fra Walther tværs over marker og lyngbakker til Hærup. Det var en varm tur. Vi var klædt på i næsten alt det tøj, vi kunne stable på os, og jeg har tit senere tænkt på, hvor næsten umuligt det ville have været for os at flygte for en eventuel overrumpling.
Vejret var rigtig godt. Der var lidt blæsevejr og himlen var temmelig overskyet.

Ifølge almanakken skulle der være fuldmåne, og af og til så vi da også månen titte frem bag skyerne. Regnen, der ellers havde strømmet ned hele dagen, var holdt op. Nogle få minutter over 21 nåede vi pladsen. Vi havde aftalt indbyrdes, at hvis vi hørte eller så nogen i mørket, skulle vi fløjte melodien til "I natten klam og kold". Den skulle være vort ?

Da vi gik ind på en vej, der førte op over selve pladsen, kom der to mænd ad vejen mod os, og i henhold til instruksen, fløjtede vi så det stod efter. Vi fik bare intet svar. Vi tænkte straks det værste. Vi forestillede os spioner og meget værre ting, men kom til det resultat, at det da også kunne være et par ganske almindelige mennesker, der tilfældigt skød genvej over pladsen. Vi sagde derfor God Aften, som om det var den naturligste ting af verden, at der var sådan en trafik her på denne tid af dagen. For øvrigt viste det sig at være et par af gruppens medlemmer. Da vi spurgte, hvorfor de ikke kom med signalet, svarede Jakob Østergaard "A ku' sko' fløjt' – a had min skro' i munden". Og det måtte vi så lade os nøje med.

Da gruppen var samlet, blev posterne fordelt og ventetiden begyndte. I sådan en tid er det de mest mærkelige ting, der tager form og bliver til noget mystisk og mistænkeligt, men da vi efter 1 times ventetid så en mand gå ned tværs over pladsen, mens han af og til ligesom standsede og lyttede, blev vi lidt betænkelige. Vi trak os tilbage mellem granerne for ikke at blive set. Men manden fortsatte stadig over pladsen mod nord, og vi regnede allerede med, at faren var ovre, og jeg blev sendt op til afløsning for vagten ved nordvejen. Da jeg kom op og fløjtede det aftalte signal, var der imidlertid ingen, der svarede, men derimod lød det: "Kristian Hansen her". Jeg blev lidt hed om ørerne. Jeg kendte ingen Kristian Hansen og benede af ned for at advare de øvrige. Men Sandbæk var med et samme klar over, at det måtte være den kendte Kristian Ulrik Hansen. Han rejste dengang rundt som instruktør og var den egentlige ophavsmand til vor gruppe.
Han blev senere taget oppe ved Aars, hvor han deltog i en våbenmodtagelse. Hele gruppen blev opløst. 8 mand blev taget af tyskerne og senere henrettet ved skydning i Ryvangen.

Desværre kom der ingen flyvere den aften. Hvad årsagen var, fik vi aldrig at vide.
Nu gik der en måned med venten. Vi havde fået opgivet ny kode, og de kom den 5. februar. Og så gentog hele historien fra sidst sig i hvert fald i starten, men den aften kom flyveren, og det blev den

helt store oplevelse. Signalposterne var opstillede og gav signal til flyveren, der først fløj én gang over pladsen og derefter vendte tilbage med kurs mod vinden og nedkastede skærmene. Det var et stort øjeblik for gruppen, men desværre gik det hele langt fra efter ønske. Vi havde fået at vide, at der ville komme seks skærme. Den ene med en faldskærmsmand. De fire skærme + den med manden kom fint ned, men den sjette blev taget af vinden og ført ca. et par kilometer nordpå op i nærheden af Bjerregrav – Klejtrup – vejen, hvor den landede i et hegn.

Det var os umuligt at finde den. Men de fire beholdere fik vi slæbt sammen og dækket så godt som muligt og Lonsdale tog faldskærmsmanden med sig hjem.

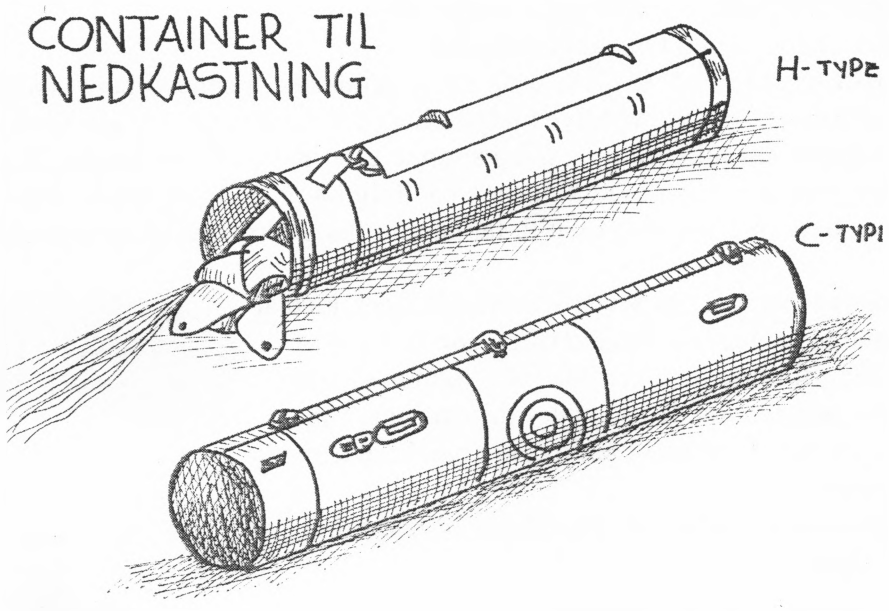

Vi var lidt urolige ved den bortkomne skærm, og det viste sig at være al grund til det, for næste morgen tidlig blev skærmene fundet af en smed og en gårdejer, der i misforstået tjenstvillighed anmeldte fundet til politiet. I løbet af få timer var hele egnen oversvømmet af tyske patruljer, der gennemtravede egnen på kryds og tværs, og desværre fandt hele ladningen. Mens alt dette stod på, sad faldskærmsmanden oppe i Walthers lejlighed og var meget nervøs, hvad man vel ikke kunne fortænke ham i.
Det var planen, at han om aftenen skulle afhentes af Chr. Ulrik Hansen. Men efterhånden som tiden gik, blev vi klar over, at han måtte væk. Faren for en husundersøgelse hist og her bevirkede, at jeg fik ordre til at gøre mig klar til at føre ham til Onsild og få ham midlertidig anbragt der.

Kl. ca. 15 gik jeg op til Walther. Jeg fik en del af faldskærmsmandens ting anbragt rundt på mig, deriblandt en dejlig Coltpistol. Og så skulle vi afsted. Faldskærmsmanden var ganske ung. Han var dansk og uddannet i England til jobbet. Han kaldte sig Bent Rasmussen.
Vi gik fra Walther og lige syd på over markerne til Laurits Simonsens ejendom, hvor vi fik over mølleåen og fortsatte mod øst, mens vi stadig søgte at holde os i læ af hegn og skrænter. Vi vidste jo ikke, hvor grundigt tyskerne ville gå til værks og under alle omstændigheder var der fare for, at man fra bakkerne kunne se os. Da vi var kommet over åen ved Vasehusbroen og ville fortsætte langs den sydlige bred mod skoven, dukkede der pludselig et par tyske biler frem på skovvejen og kørte frem mod broen. Min første tanke var at løbe, men jeg kom dog hurtigt til det resultat, at det

ville se alt for iøjnefaldende ud og greb derfor Rasmussen, der var ved at være i fart, i armen og fik ham til at gå ganske roligt.
Det var et spændende øjeblik, men vi må vist have set forholdsvis tilforladelige ud. Bilerne sagtnede ganske vist farten, men fortsatte så, og vi skyndte os ind i skovkanten.

Resten af turen forløb uden større genvordigheder. Doktorens hund Rollo var fulgt efter os lige fra Klejtrup, og flere gange var dens liv i fare, fordi den gøede og kunne røbe os, men på den anden side så det vist meget tilforladeligt ud med sådan en hund. Ingen ville da tro, at en nyimporteret faldskærmsmand førte hund med sig.
Det var en temmelig drøj tur. Over grøfter og hegn ad omveje og med et enkelt uheld, som da jeg gik i vand til hofterne i en grøft og måtte trave videre drivvåd.
Men ved ca. 18-tiden nåede vi dog Onsild præstegård.
Pastor Sandbæk havde engang sagt, at fik vi brug for et skjulested, kunne vi bare henvende os der med hilsen fra Hans Hansen, så ville vi blive hjulpet, hvis det var muligt. Jeg gik først ind og bankede på. Det var en dame, der lukkede op, og jeg spurgte efter pastor Kvist Jensen. Han var desværre ikke hjemme, men ventedes hvert øjeblik. Fruen bad mig komme ind og vente. Jeg vidste hverken ud eller ind, men bestemte mig dog til at få fat på min faldskærmsmand og tage chancen.

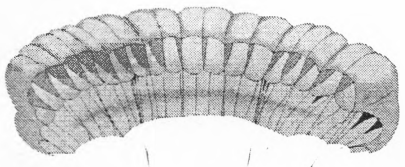

I den halve time, mens vi ventede på Kvist Jensen, gik tiden med at snakke med hans småpiger. Jeg tror næsten fruen anede, hvad vi var for et par størrelser, for hun forsøgte ikke på at komme i snak med os. Endelig kom præsten, og det lykkedes mig hurtigt at få ham gjort begribelig, hvad vi var kommen for. Og han lovede med det samme at hjælpe os.
Efter at have fået aftensmad spadserede jeg tilbage til Klejtrup og var hjemme ved ca. 22-tiden.

Mandagen (altså dagen efter) kom der bud fra Walther, om jeg ville gøre mig klar til at tage til Hobro og aflevere faldskærmsmandens depecher til Chr. Ulrik Hansen.
Jeg kørte med rutebil. Inden jeg startede, havde jeg fået ordre til ikke for nogen pris at lade papirerne eller rettere filmen (depecheren var nemlig fotografier, og det var ufremkaldte film, jeg skulle aflevere) slippe mig af hænderne. Skulle der vise sig fare af nogen art, skulle jeg blot åbne pakken, hvorved filmen under dagslysets påvirkning ville ødelægges. Jeg stod af rutebilen på torvet. Jeg fik straks øje på Chr. Ulrik Hansen, der stod og ventede på mig. Vi fulgtes ad til banegården, hvor jeg afleverede pakken til ham. Jeg fik ordre til at tage med ham til Onsild for at identificere faldskærmsmanden, som Chr. Ulrik Hansen skulle afhente der.

Efter den dag gik der en tid, inden der atter skete noget i Klejtrup.

Pludselig en dag først i marts fik vi besked om, at Chr. Ulrik Hansen var blevet taget af tyskerne under en våbennedkastning. Det førte til, at pastor Sandbæk forsvandt – gik under jorden, som det hed. Inden han rejste, anbefalede han Walther og mig at sove ude i nogle nætter, da Chr. Ulrik Hansen også havde vore navne og havde samarbejdet med os i gruppen. Men Chr. Ulrik holdt tæt, og der kom ikke nogen ind, fordi han ikke holdt ud. Hen imod midten af juni (vistnok den 10.) blev han sammen med 7 andre dømt til døden og skudt. Hans død gjorde et dybt indtryk på os alle, men ansporede os også til skærpelse af kampen mod tyskerne.

Efter Chr. Ulrik Hansens arrestation, gik der ca. en måned, hvor gruppens arbejde lå stille, fordi vi pludselig var uden kontakt med modstandsbevægelsen. Men en dag i april lykkedes det Walther at få forbindelse med en gruppe fra Randers. Og det varede ikke længe, før der kom instrukser – både om nedkastninger og sabotage. Instrukserne om sabotage lød dog på, at vi kun måtte handle efter nærmere ordre, men i hvert fald altid at holde os i beredskab.
Man ventede på denne tid på invasionen i Danmark.

Til den påtænkte sabotage fik vi fra Randers tilsendt en del sprængstof. Det kom som fragtgods med tog til Onsild, og derfra med vognmanden til Klejtrup. Fragtbrevet lød på træskoringe, og kassen var adresseret til Stine Nielsen, der havde lovet at huse den, til vi kunne få den borg.

Et par aftener efter blev gruppens medlemmer kaldt sammen til instruktion i behandling af maskinpistoler. Samme aften var det planen, at vi skulle begynde at forme sprængladningerne til den påtænkte jernbanesabotage. Instruktionen blev holdt hos Børge Dalsgaard, men klokken 22 skulle vi hente sprængstofferne hos Stine Nielsen og behandle dem hos Chr. Dalsgaard.

Om Stine Nielsen skal lige bemærkes: Stine eller Træskostine, som var hendes daglige navn i Klejtrup, boede ene med sin datter Agnes i et lille, gammelt hus foroven i Klejtrup byg. Stine var vel dengang omkring de 70 år, og datteren vel ca. 40. De to havde fundet det ganske naturligt at hjælpe med, hvor de kunne, Men begge havde på forhånd betinget sig, at den anden ikke måtte drages ind i noget, der kunne være farligt. Disse to gode danskere havde altså vore sprængstoffer opbevaret, og hos dem skulle vi den aften hente dem.

I denne idyl husede Træsko-Stine sprængstoffer for Sandbæk-gruppen

Vi gik meget forsigtig til værks. Siden har vi mange gange moret os over måden. Hvis der var nogen, der havde set os vade afsted op over markerne med kassen, mens der var vagtposter både foran

og bagved, ville vedkommende straks være klar over, at der var noget fordægtigt ved optoget. Men vi var jo nye i faget og opførte os derefter.

Mens vi sad hos Chr. Dalsgaard – vi var vel ca. 10 mand – kom der pludselig en bil, der bremsede op udenfor. Vi blev lidt hede om ørerne. Det var jo ikke mange andre end tyskerne og deres hjælpere, der kørte bil i denne tid. Vi sendte en mand ud af bagdøren for at se, hvad der var på færde. Han kom lidt efter tilbage og fortalte, at der holdt en lille varevogn udenfor. Der var ikke nogen i den, men det syntes vi var noget mistænkeligt. Det kunne jo betyde, at en eller anden gik og snusede omkring gården. Vi blev enige om, at vi hellere måtte pakke sammen indtil videre.
Da der ikke var nogen af de gifte deltagere, der brød sig om at komme hjem til konen med en kuffert fuld af sprængstof, fik jeg hele ladningen med hjem og opbevarede den til vi en aften noget senere sad på mit værelse og pakkede færdig.

Det viste sig imidlertid, at der manglede lunte, og uden den var vore "pakker" jo ikke meget værd, og jeg fik derfor ordre til en af de nærmeste dage at hente det i Randers. Nu var det slet ikke så ligetil at komme til Randers og tilbage til Klejtrup igen med ret meget bagage. Vi havde næsten kun vore cykler at ty til, hvilket ikke var videre sikkert. Dels kørte vi på nogle elendige dæk, der var fyldt med lapper, og dels var vejene jo stadigvæk befærdet af tyskere af både den ene og den anden slags.
Men det gik så heldigt, at fodboldholdet fra Klejtrup dagen efter – det var vist St. Bededag – skulle spille fodbold i Randers og køre derud i bil. Jeg bestemte mig til at tage med som tilskuer. Det så spillerne gerne. Bilen kostede det samme, enten der var ti eller tyve passagerer.
Jeg fik en adresse af Walther, det var for øvrigt på en regimentsadelmager, der boede næsten midt i byen, samt en lille kortskitse, der viste den nærmeste vej til adressen, for at jeg ikke skulle være nødt til at spørge mig frem.

Så snart jeg kom til Randers stadion, gik jeg min vej. Jeg fandt hurtigt, hvad jeg søgte. Og ringede på døren efter et aftalt signal. Der kom en ung pige og lukkede op. Jeg bad om at måtte tale med Frank. Hun så ikke ud til at være videre villig til at lade mig slippe ind, men kaldte på en ung mand, der kom og spurgte, hvad jeg ville. Da jeg havde sagt ham mit ærinde, bad han mig følge med op, han havde lige et par ting, han skulle ordne, inden vi kørte ud til gruppens depot, der lå helt ude i den sydlige ende af byen. Frank tog en taxa, og vi rullede af. Ved en sidevej til Århusvej standsede vi og lod taxaen køre tilbage, mens vi selv fortsatte til fods ud ad en villavej. Ved en villa med garage standsede vi, og Frank sagde, at jeg måtte trække hatten godt ned i panden. Vi gik op gennem haven og over til garageporten, som Frank låsede op. Og sikken en garage. Det var for en sabotør, som det må have været for Aladin at komme ind i hulen med alle de ædle stene. På et par lave borde lå der håndgranater, de såkaldte "Sten-guns", ammunition i lange baner, hele kasser af sprængstoffer, en ladning der rigtig anbragt kunne have sprængt det meste af Randers i luften og meget mere. Jeg var lige ved at få et chok, da Frank midt i hele herligheden tændte sig en cigaret og en rigtig gammeldags petroleumslampe, der var det eneste lys i garagen. Jeg syntes, det var en utilladelig uforsigtighed, men fik at vide, at de fleste sprængstoffer, der lå der, kun kunne antændes ved en forladning, og slet ikke reagerede overfor åben ild.

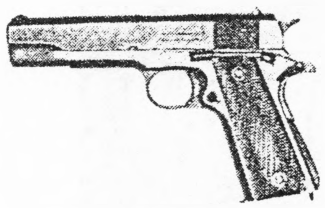

Amerikansk pistol (Colt, cal..45)

Det var egentlig kun planen, at jeg skulle have lunter med hjem. Men da der var en aftale mellem Frank og Walther om en ny sprængstofladning, der skulle anvendes hjemme på egnen, pakkede vi det hele sammen i en gammel kuffert. Midt under arbejdet hermed fik jeg et nyt chok, da Frank ville undersøge en stor 11 mm Coltpistol. Han havde godt nok pillet magasinet ud, men desværre havde han, der oven i købet var officer, først taget ladegreb, og da han trykkede af, lød der et brag, som om hele huset skulle vælte, og det forbavser mig den dag i dag, at ikke alle tyskere i hele Randers kom farende for at se årsagen til det spektakel.

Da vi havde sundet os lidt, satte vi os for en sikkerheds skyld med hver sin maskinpistol i skudstilling og ventede, men der skete ikke mere og lidt senere pakkede vi færdig og gik.

Kufferten var imidlertid blevet tung, den vejede ca. 50 kr. og var altså ikke rar at gå ret langt med, så vi fik hurtigst muligt fat på en taxa, der hentede os og kørte os ud til stadion, hvor jeg regnede med at mine bysbørn ventede på mig med bilen. Og der fik jeg dagens tredje chok. Der var nemlig ingen bil. Af en mand, der gik ved fodboldbanen, fik vi at vide, at der slet ikke var blevet nogen fodboldkamp. Hvorfor vidste han ikke, og det interesserede nu på daværende tidspunkt ikke synderligt. Men bilen var væk.

Så stod jeg der med håret ned ad nakken og vidste hverken ud eller ind. Så fandt Frank ud af, at der efter køreplanen skulle køre et tog mod Hobro på denne tid af dagen, som jeg måtte prøve at nå. Vi lod bilen køre os til stationen, hvor jeg blev sat af med min kuffert. Jeg fik senere i Frøslevlejren en historie om Aalborgsabotøren Carlo Vognsen, der med en kuffert pludselig sprang op og hele indholdet af illegale blade faldt ud på perronen. Carlo Vognsen tog det meget roligt. Han satte sig ned og hældte det hele i kufferten igen. En lille tysk soldat satte sig på hug og hjalp til. Han vidste vel ikke, hvad det var, han hjalp med, eller gjorde han?
Carlo V. nåede toget uden videre uheld. Jeg har lidt senere tænkt på, hvad jeg ville have gjort, hvis min kuffert var sprunget op. Det var jo ikke nogen helt almindelig bagage.

Nå, det skete heldigvis ikke, men derimod fik jeg pludselig øje på bilen med mine kammerater. Jeg vinkede efter dem og troede, at chaufføren havde set mig. Jeg tog kufferten og begyndte at gå efter dem for at komme med.

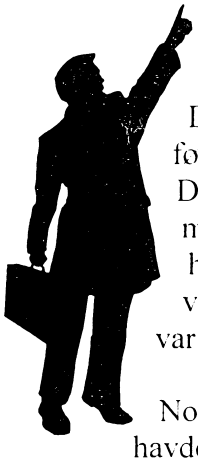

Men det blev en drøj vandring, for enten var der ingen i vognen, der havde set mig, eller også var de ikke klar over, at jeg ville med. Jeg måtte trave helt op til stadion. Det kneb mig at bevare anstanden. Kufferten var tung, og jeg havde hele tiden følelsen af, at folk kiggede på underligt efter mig.
Da jeg endelig langt om længe sad i bilen på vej til Klejtrup, må jeg tilstå, at jeg følte mig betydelig lettet. Nu havde jeg kun tilbage at stikke nogle forholdsvis trolige historier ud til de øvrige i bilen, der jo var temmelig interesserede i, hvad der kunne være i kufferten. Jeg fortalte, at det var bøger, jeg havde hentet hos en kammerat, der var lærer på Kristrup skole, og jeg slap da til Klejtrup med både kuffert og indhold.

Nogle dage senere gik en del af ladningen til Løvel til en nydannet gruppe. Resten havde jeg liggende under min seng, til vi den 5. juni fik tysk indkvartering, hvorefter vi fandt det sikrest at få sagerne bort. Jeg læssede det hele i mine cykeltasker og kørte det over til Chr. Sjørring i Hvornum, hvor det blev liggende til efter freden uden nogensinde at komme i brug.

Min næste tur var først i august. Den var en stor oplevelse, selv om dens formål ikke blev opfyldt. En dag, jeg kom hjem fra arbejde i Troestrup – klokken var vel ca. 17.30, standsede Walther mig og bad mig gøre mig klar til hurtig udrykning. Der ville komme en bil og hente mig klokken 18. Jeg skulle være fuldt bevæbnet - både min egen Colt-pistol og en maskinpistol måtte jeg have med. Jeg fik travlt. Maskinpistolen lå hos Chr. Sjørring i Hvornum, så jeg måtte derover først. Lidt at spise skulle jeg da også have. Walther havde sagt, at turen ville vare det meste af natten, ja, måske endda næste dags formiddag.

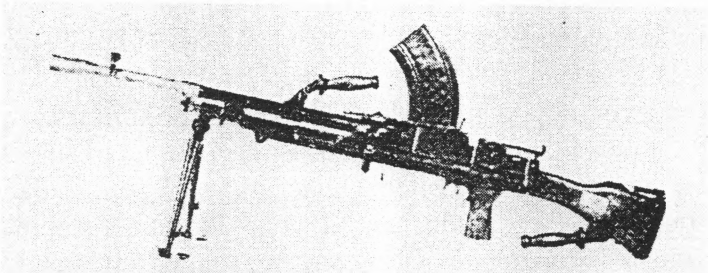

Engelsk maskingevær (Bren-Gun cal. .303)
Fotos af de viste våbentyper/ Holstebro Museum - afd. for Våben og Besættelsestidshistorie.

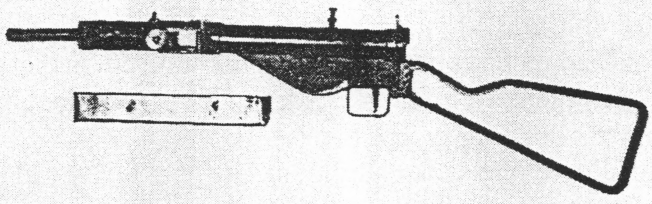

Engelsk maskinpistol (Sten-Gun, cal. 9 mm.)

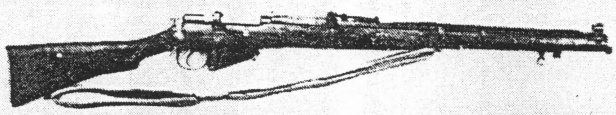

Engelsk Riffel (Enfield, cal. .303)

Kl. 18.15 startede vi. Fra Klejtrup var de kun Walther og jeg. Vi skulle først til Vammen Præstegård, hvor en del af en gruppe, tyskerne havde splittet, befandt sig. Den havde haft sit arbejdsområde i nærheden af Glyngøre i Salling. Da vi kom til Vammen, blev vi præsenteret for en 5-6 underlige navne, af hvilke jeg p.t. kun husker Max og Hassing. Det var dem, vi fik mest med at gøre. Efter en kort præsentation fik vi ganske kort at vide, hvad sagen drejede sig om. Det var en nedkastning, der skulle finde sted ikke ret langt fra Glyngøre. Nærmere ordrer ville vi få, når vi var på pladsen. Foruden Walther og jeg fulgte fra vor gruppe Gotfred Provst og Vagn Fynboe med os. Vi 4 satte os sammen med Max og Hassing til rette i bilen, som tilhørte vognmand Carl Sørensen, Sdr. Onsild og førtes af dennes søn. På grund af den grænse, der var sat for kørsel med lillebiler, kunne

han ikke køre os længere end til Højslev ved Skive, hvortil vi kom kl. ca. 21. Vi gik ind på kroen og fik os en bid smørrebrød og en øl, imens vi lagde planer for resten af turen.

Det var en nødvendighed for os at have en bil til rådighed for det heldige udfald af foretagendet, og vi så ikke anden udvej til at få en bil, end at bestille en af de stedlige vognmænd til at køre for os – officielt til Roslev, og så når vi kom nord for Skive at stille ham valget mellem at køre for os eller lade os låne vognen, der så ville blive tilbageleveret dagen efter på et nærmere aftalt sted. Vi fik serveringsdamen til at bestille en vognmand for os. Klokken 22 rullede vi nordpå gennem Skive.

Da vi var kommen ca. 15 km. nord for byen, gav Hassing os ordre til at samle maskinpistolerne så chaufføren kunne se, at vi kunne sætte magt bag vort krav om bilen. Det havde ikke kunnet undgås, at dette arbejde lavede en smule uro. Pludselig standsede bilen og chaufføren gik ud og gik rundt om den og følte på alle hjulene, hvorefter han synligt nervøs satte sig bag rattet igen og kørte videre. Nogle få kilometer længere fremme gentog det samme sig.
Men da hjulene ikke fejlede noget, åbnede chaufføren døren ind til os og sagde noget nervøst: "Det er da vel ordentlige folk, jeg kører med?"
Vi bedyrede højt og helligt, at vi alle var absolut første klasses, men at han måtte undskylde, at vi havde stukket ham en plade. Vi skulle nemlig ikke til Roslev, men til Glyngøre, og vi så os nødsaget til at beslaglægge vognen for resten af natten. Han måtte godt selv køre den, men hvis han hellere ville være fri, havde vi en dygtig chauffør i vognen, som kunne overtage rattet.
Resultatet blev, at manden efter mange overvejelser, under hvilke han skiftevis var på vej hjem eller fortalte os om sin kone og sine børn, der lå hjemme og ventede på ham, eller han var på vej ind bag rattet igen, endelig til sidst bestemte sig til at køre selv.

Så gik det atter ud ad vejen, og nu havde chaufføren fået munden på gled og fortalte op ad stolper og ned ad vægge om de usikre tider, hvor man ikke kunne være forsigtig nok. Og en gang imellem kom der en lille bøn om endelig ikke at gøre ham fortræd.

Klokken var 22.15, da vi var ved målet. Vi steg ud og krøb i dækning for at vente på de øvrige af holdet, der skulle komme på cykel. Max satte sig ind hos chaufføren med sin pistol i hånden for at forhindre ham i at lave numre med os. Lidt senere kom gruppelederen sammen med et par mand mere, så vi blev 10 mand. Vi begav os nu i smågrupper ud til selve nedkastningspladsen, hvor posterne blev fordelt. Pladsen var en stor rugmark, hvor korntravene endnu stod i lange, lige rækker og lyste romantisk i måneskæret. Det var sådan en rigtig dansk augustaften af den slags, man tænker på, når man taler om en dansk høstaften. Men vi var jo ikke ude for at nyde naturen, og snart var vi placerede – jeg med den yderste af signallygterne – med ordre til at bede om "låsen" af enhver, der nærmede sig.

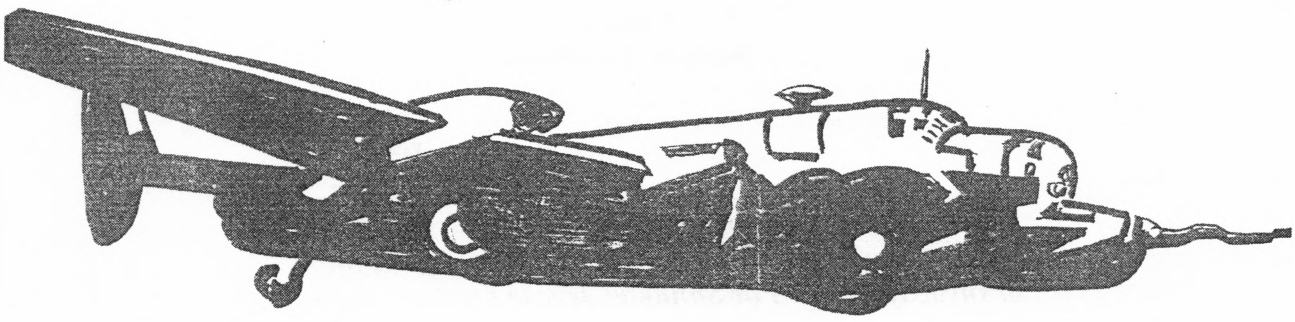

Nu havde vi tiden for os. Vi skulle vente i 4 timer fra klokken 24. Det er underligt at gå i en så fredfyldt natur og tænke på krig og ufred mellem rug, der kun venter på at komme ind og blive lavet til brød. Og over det hele en stjernehimmel så høj og ren, at man næsten føler sig som i en anden verden.

Og i al den skønhed stod vi nu og ventede på, at der fra den anden side af havet skulle komme nogle store bombemaskiner, der skulle nedkaste en last, der bare var beregnet til krig. For øvrigt skete der intet den nat. Klokken 4 blev posterne inddraget, og vi gjorde os klar til at køre hjem.

Imidlertid havde chaufføren vist sig at være god nok, da han først havde fået færden af, hvad vi var for nogle fyre. Der var ikke spor nervøsitet tilbage. Han tilbød selv at køre os til Viborg, hvor vi så kunne få en anden vogn til at køre os hjem.
I Højslev bad han om lov til at gå ind, hvor han boede og hente generatorbrænde. Vi lod ham gå og lidt efter kom han med en bajer til hver. Derefter fortsatte vi og var i Viborg kl. 5 morgen. Nu var det så med at få en bil hjem på denne tid af dagen.
Men vi sagde pænt farvel til Højslevmanden og takkede ham for behageligt selskab. Og han sagde også pænt farvel og bad os endelig sende bud, hvis vi en anden gang skulle få brug for ham.
Det lykkedes os at få en lillebil, der kom hjem med nogle natteravne til at køre os hjem. Så vi var i Klejtrup kl. 6. Vi var rigtig godt trætte.
Og selv om turen egentlig var spildt, var den en oplevelse, som jeg nødig ville undvære.

Sidst i august fik vi opgivet ny kode. Det var hilsen fra Konrad, hvis vi skulle ud, og afmelding med hilsen fra Asmus.

Vi gik nu og ventede i nogen tid, uden at der skete noget.
Den 3. september rejste jeg med kirkemaler Kristiansen til Jerm Kirke. Da vi den 6. sad og spiste til aften i Jerm forsamlingshus, hørte jeg meldingen. Og jeg var nu meget spændt, til jeg hørte at modtagelsen forløb planmæssigt uden uheld af nogen art.

Den 17. september vendte jeg tilbage til Klejtrup og meldte mig straks til tjeneste igen. Den 19. s.m. kom med arrestation og deportation af det danske politi. Omtrent på samme tid fik vi fra hovedledelsen meddelelse om, at pastor Sandbæk var forsvundet. Hvordan eller hvorledes var der ingen, der vidste på det tidspunkt."

† **Døde** †

Sognepræst
Harald Sandbæk
er pludselig gaaet bort.
Hersom, den 9. November 1944.
Familien.

Det var ikke i september, at denne annonce kom i avisen, men et par måneder senere – selvfølgelig for at snyde tyskerne. For Sandbæk levede i bedste velgående.

Arrestationen og tiden derefter

Mandag d. 25. sept. kom Walther hjem fra Aalborg med besked om, at Gestapo havde taget pastor Sandbæk på Hadsten håndværkerskole. Det var to unge modstandsfolk, der ved al for stor åbenmundethed havde foranlediget det.

Walther havde også fået en ordre fra hovedledelsen til at se at komme bort, da man ventede en razzia på officerer på Kongens fødselsdag d. 26. sept.

Klokken 22 om aftenen hjalp jeg ham med at få sig selv og hele familien flyttet ned til Johannes Brüld og spurgte da, om ledelsen havde ment, det var nogen grund til at nogle af gruppens øvrige medlemmer midlertidig kom bort. Hovedledelsen havde ikke ment, det var nødvendigt, da det var 10 dage siden Sandbæk var taget, og det nu måtte formodes at være nogenlunde ro om sagen. Vi blev så hjemme, hvilket for 13 af os blev en temmelig dyr spas. Jeg sov lidt uroligt den nat. Der var så meget af krigens virkelighed, der var rykket ind på livet af mig. Sandbæk var taget, og Walther gået under jorden. Vi andre mente foreløbig at være sikre, men hvor længe? Der var ingen af os, der anede hvad morgendagen ville bringe.

Jeg vågnede som sædvanlig ved 6.30 tiden om morgenen d. 26. Jeg glædede mig over, at der nu igen var gået en nat i ro. Jeg stod op og gjorde mig klar til at gå på arbejde.

Jeg havde lovet far at hjælpe ham de dage, jeg kunne være hjemme, inden jeg skulle begynde i Ulbjerg kirke.

Ved 7.15 tiden – eller måske lidt senere – vi havde lukket op for den engelske radio – sad jeg i køkkenet og spiste min havregrød. Johanne, Grethe og far var inde i stuen. Da gik døren pludselig op, og tre maskinpistolbevæbnede mænd viste sig. Jeg var ikke længe om at blive klar over, hvad det var for nogle. De spurgte mig, om jeg var maler Børge Nielsen, hvilket jeg desværre ikke kunne nægte. Om jeg ville være så venlig at følge med. Jeg havde ikke noget valg. Jeg kendte maskinpistoler godt nok til at vide, at forsøg på at flygte ville være den visse død. Jeg bad om lov til at gå op at få en jakke på, hvilket jeg dog alligevel lod være, da jeg kom i tanke om, at jeg havde forskellige ting inde hos mig selv, som jeg ikke fandt det hensigtsmæssigt, at Gestapo så, før de selv fandt det. Jeg gik med ud til en bil, der holdt på gaden, og opdagede da vi kom der, at der foruden de 3 mænd, der havde hentet mig, havde været posteret 4 omkring huset. Inde i bilen så jeg Svend Snedker sidde.

Først blev jeg gal. Jeg troede, han havde stukket os. Men det viste sig, at Gestapoerne havde hentet ham på værkstedet og med pistolerne tvunget ham til at vise vej.

Jeg blev puffet ind ved siden af ham, og lederen for Gestapoerne – en ung mand, sergent i den danske hær ved navn Gilsig – kom ind ved siden af mig. Han halede en lang liste med navne op af lommen. Det var hele gruppen, de havde skrevet op.

Der var ikke meget, der tydede på, at de trængte til vejvisere. De kørte straks op til Chr. Dalsgaard, da vi holdt der, fik Svend Snedker lov at gå, og jeg fik håndjern på.

To mænd kom ud med Chr. Dalsgaard, som de havde taget i kostalden, hvor han gik og gjorde morgentjeneste. Han kom ind i en anden bil, der var kommen tilstede.
Den vogn, jeg sad i, rullede nu ned til Børge Dalsgaard, der dog heldigvis var forsvundet. Gestapoerne vidste, han var snedker og ville prøve at tage ham på hans arbejdsplads, som de mente var hos karetmager Thoft. Jeg lod disse blive i vildfarelsen og lod dem køre.
Det førte til, at jeg da eftersøgningen hos Thoft var til ende, fik en ordentlig røffel med trusler om al landsens ulykker, hvis jeg en anden gang holdt Gestapo for grin.

Fra Thoft kørte vi til Th. Hermansens værksted. Men da Børge heller ikke var der, holdt bilen et øjeblik i Sandstræde, hvorefter den kørte sydpå af Kærvejen. Nu blev jeg hed om ørerne. Hvad skulle vi der? Der var der da i hvert fald ingen, der kom sagen ved. Og pludselig randt alle de historier jeg havde hørt om Gestapos metoder mig i sinde. Hvor mange var der ikke, der under krigen var blevet hentet og kørt udenfor byen og skudt.
Jeg var ikke særlig glad for situationen, men kom dog til det resultat, at jeg måtte tage tingene, som de kom. Der skete dog ikke noget, men da vi atter kom ind til byen, greb Gilsig mig hårdt i armen og sagde: "Nå, Nielsen, hvor længe er det så siden, de var med til den sidste nedkastning her på egnen". Jeg sagde, at jeg kendte ikke noget til nogen nedkastning, men det gjorde manden helt tosset, og han råbte: "Vil De nu svare eller jeg smadrer fjæset på Dem". Da det stadig ikke hjalp synderligt, faldt han lidt til ro, og vi kørte nu op til Walthers lejlighed, hvor jeg traf lærer Eriksen og Chr. Dalsgaard, der sad i hver sin stol med håndjern på.

Heroppe havde Gestapo rigtig været på spil. De havde revet bøger ned af reolerne, revet tapetet af væggene, endevendt møblerne og fundet en batterimodtager, hvilket de fandt i høj grad kompromitterende, da der også fandtes en lysnetmodtager i stuen. Vi sad her i stuen en time eller to. Der var så meget at tænke på, at tiden ikke spillede nogen rolle. Mens vi sad der, kom Camilla Dalsgaard op med tøj til Christen, men fik lov at komme ind, men da far og Johanne lidt senere kom med en kuffert med tøj til mig, blev de vist bort og kunne ikke engang få lov at sige farvel til mig.

Under alt dette blev vi én for én kaldt ind i soveværelset, hvor spørgsmålet fra bilturen om den sidste nedkastning blev gentaget, og svaret var en ny nægten af at kende noget til sagen.

Ved 9.30 tiden blev vi ført til Hersom Præstegaard. Det var ikke noget lysteligt syn, der mødte os der. I køkkenet var der samlet 10 mand af vore. De stod opstillet med næsen mod væggen, og vi fik ordre til at stå ligesådan. Imens gik tyskerne rundt bag os og smækkede med pistollåse og talte om de dumme danskere, der log krigsgale præster lokke sig med på slige narrestreger, som det at irritere herrefolket.
Sådan gik der en rum tid, hvor vi hver for sig stod og ventede på, hvad det næste mon blev.

Og det blev afhøring. Én efter én blev vi hentet op i pastor Sandbæks studereværelse. Vi var alle indstillede på ikke at sige et ord, og det holdt vi også til vi efter at have været kaldt ind et par gange hver, hvor tyskerne havde raset og truet, men mærkværdigvis ikke slået, blev konfronteret med en komplet ukendelig pastor Sandbæk. Min første tanke, da jeg så ham var: Her ser Du, hvad Du kan vente

dig. Sådan en mand lukker de ikke ud igen. Sandbæk fortalte os, at tyskerne under tortur (det vil sige det med torturen var noget, vi kunne se, det sagde han ikke, og det ville vel også have irriteret tyskerne) var blevet tvunget til at opgive navnene på gruppens medlemmer, men det var blevet lovet ham, at der ikke skulle ske os nogen overlast, fordi som tyskerne sagde, han havde fået os lokket med til slige forfærdelige ting. Og det skal siges, at rent korporligt slap vi fantastisk billigt, og det på trods af, at lederen for den tyske afdeling var den berygtede gestapomand dr. Werner. Selvfølgelig var det ikke ligefrem nogen fornøjelse, men jeg tænkte dog alligevel første gang, jeg var inde, at han var da vist én af de rare tyskere. Imidlertid gik det rare af ham, da han opdagede, at vi alle var temmelig uvillige til at skrifte for ham.

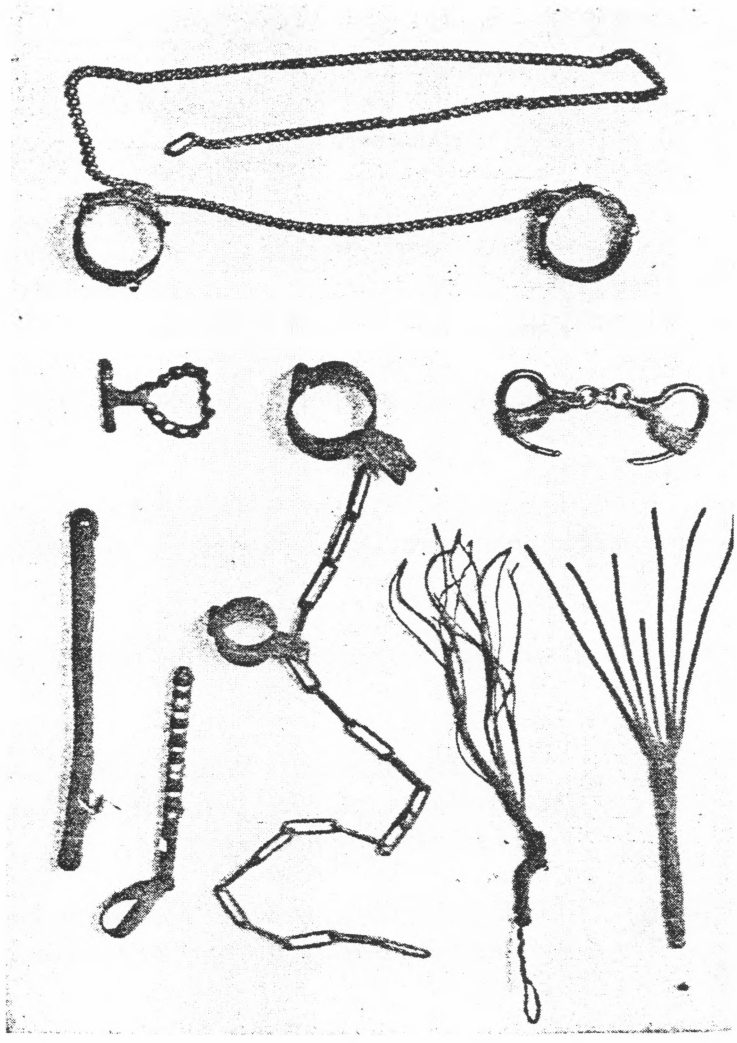

Nogle af de torturredskaber som Sandbæk ganske sikkert stiftede bekendtskab med.

Han hvæsede og spruttede, som en stjernekaster og svor på tysk og dansk imellem hinanden, at han skulle nok lære de dumme danskere at makke ret. Og da det viste sig, at Sandbæk faktisk havde fortalt dem alt, hvad der betød noget, var der jo ikke meget for os at gøre. Selv min eller rettere vore private pistoler vidste de besked med, og næste punkt på dagsordenen blev da endnu en køretur i salatfad sammen med lærer Eriksen tilbage til Klejtrup for at hente våbnene.

Vi holdt først hos mig. Min pistol skulle sammen med forskellige andre ting ligge oppe på mit kammer i en lille grøn kuffert. Men da vi kom, var kufferten borte. Og det var jo helt galt. Gestapoerne truede far med både det ene og det andet. Far var meget fast og bestemt, han hævdede, at han ikke havde flyttet noget, hvilket for øvrigt var sandt. Men da tyskerne så truede med at tage far med eller endog med at skyde ham, bad jeg ham sige, hvad han vidste, da det tilsyneladende ikke kunne gøre hverken fra eller til i vores sag. Jeg var næsten sikker på, at Walther havde hentet den. Jeg mente, han var den eneste, der vidste besked med den, men der begik jeg en fejltagelse. Det var nemlig vor nabo Johs. Brüld, der på Walthers ordre havde hentet kufferten. Den fejltagelse fra min side gjorde, at Brüld nu måtte gøre os følgeskab. Walther var heldigvis for længst over alle bjerge.

Jeg fik ved dette besøg hjemme lejlighed til at sige ordentlig farvel til far og Johanne. Jeg tror næsten, at vi alle regnede med, at det var sidste gang, vi så hinanden.
En pudsig hændelse midt i al elendigheden var, at Brüld, der blev hentet hos barbér Phødenphant, måtte tage med, med kun den ene side af hovedet barberet.

Da vi efter denne tur vendte tilbage til præstegården, var sagen så klar, at vi skulle køres til Aarhus. Vi blev lænket sammen to og to, som andre storforbrydere og sat ind i en rutebil, der var hugget i Vammen, hvor chauffør Gotfred Provst, der også var medlem af gruppen, havde måttet løbe fra den, da Gestapo var efter ham. Vi var 13 fanger i bilen under bevogtning af to maskinpistolbevæbnede mænd.
Foran os kørte et "salatfad" fuldt bemandet og bagefter en 7 personers vogn – ligeledes med Gestapoer.

Vi måtte ikke tale på turen, men vi måtte ryge. Og en madpakke, den jeg havde fået smurt til at have med på arbejde, fik jeg lov at dele imellem os. Det var for enkelte af flokken den første mad den dag, så det gjorde godt.

Vi nåede til Aarhus kl. ca. 18 og kørte lige til fængslet, der skulle blive vores foreløbige adresse. For mit vedkommende i 11 dage."

- og sådan fortsætter Børge Egelund Nielsens dagbog med beskrivelse af opholdet i arresten i Aarhus – og senere om livet i Frøslevlejren og befrielsen.

Vil du gerne læse fortsættelsen, kan du komme på vores lokalhistoriske arkiv, hvor vi har fotokopien af Børges dagbog.

Denne tegning var en fødselsdagshilsen til Chr. Dalsgaard fra en medfange fra Århus. Chr. blev 55 år, mens de sad i Frøslevlejren.

ÅRET DER GIK

Af Ragna Kolind

Mange mindre lokalsamfund kæmper i disse år med at overleve - ikke at gå i stå. Sådan føler vi det ikke som borgere i Klejtrup sogn. Vist skal der kæmpes, vist har der været en affolkning af landdistrikterne omkring Klejtrup, og vist er der allerede lukket alt for mange forretninger, men unge mennesker er igen ved at indtage vore landdistrikter Fristrup, Hejring og Hærup, Klejtrup by er fortsat "levende", og der sker hele tiden noget nyt.
Det kommer som nævnt ikke af sig selv, og vi er så priviligerede her i sognet, at vi har mange utrolig aktive foreninger – og bag dem aktive bestyrelser og medlemmer, som gør et enormt stort stykke arbejde for at holde hjulene i gang.

Musikhuset under opførelse

Og i året der gik – 2003 – er det resulteret i flere ting. Vores musikefterskole, som kun har nogle få år på bagen, har fået bygget et musikhus til omkring 10 mill. kr., som stod færdig lige før jul. Det er en flot bygning – såvel udvendig som indvendig, og den skal selvfølgelig bruges af musikefterskolen til deres musik og teater, men samtidig giver det endnu bedre muligheder for at holde koncerter og andre kulturelle indslag i Klejtrup – nu i en sal, som er beregnet til formålet. Et godt aktiv for såvel skolen som lokalsamfundet, og som har fået en flot start med topnavne indenfor dansk kulturliv.

Et andet større projekt er Klejtrup Natur- og Oplevelsespark, som er blevet lavet mellem hallen og den nye fodboldbane – lige bag ved "Provstgaarden" på Skårupvej 44. Mange mennesker har været i gang med at skaffe midler til dette formål, og i løbet af sommeren blev der flyttet tonsvis af jord,

fyldt op med sand og lagt jord på igen. I december kunne parken så åbnes, og det er blevet en enorm flot park, som bestemt er et besøg værd, hvis I skulle komme forbi. Her kan man bl.a. nyde sin madpakke, spille beach-volleyball, spille fodbold, tage en gyngetur eller bare nyde det. Og om vinteren kan der løbes på skøjter. Endnu et flot stykke frivilligt arbejde er udført omkring den godt 2 mill. dyre park.

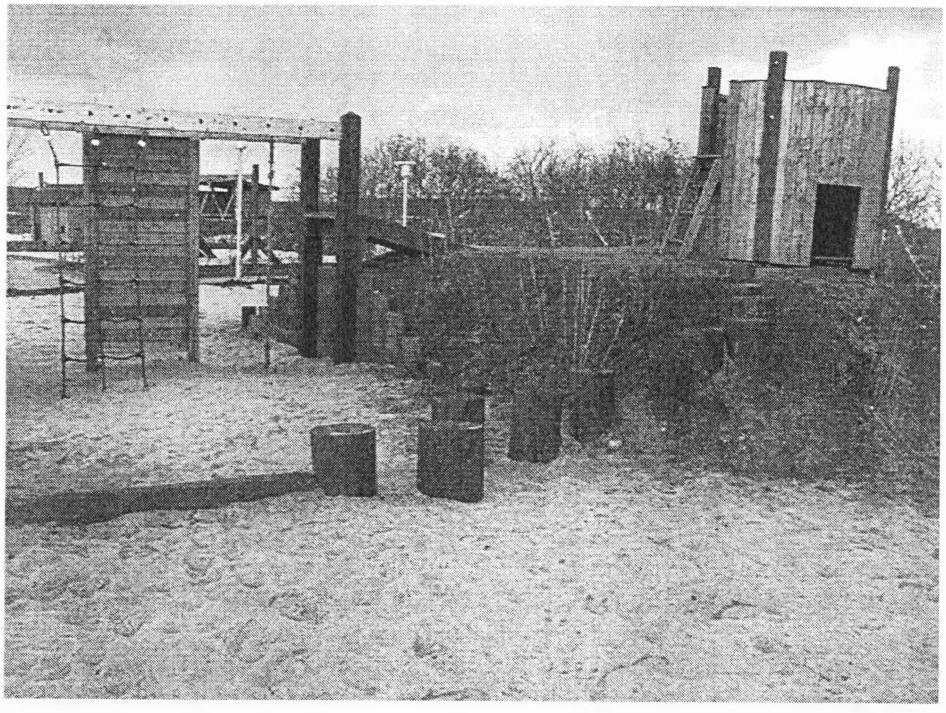

Et afsnit af lege- og aktivitetsparken, som alle glæder sig til at tage i brug her i foråret.

Det tredje større projekt i 2003 var restaurering af vores kirke. For 1,4 mill. kr. gennemgik kirken i den sidste halvdel af året en gennemrestaurering, og kirken fremstår nu med et indre, som er mere moderne i farverne. Der er lagt nyt gulv, bænkesæderne er blevet lavet bredere osv. Men det hele er lavet på en sådan måde, at kirken fortsat ligner Klejtrup kirke. Bænkene er de samme, alteret og prædikestolen ligeså. Men det var en tiltrængt opfriskning af kirkerummet, og et nyt lys er kommet ind, idet orglet er blevet vendt og sat op mod nordmuren, så vestvinduet er kommet til syne – også indefra. Flot resultat!

Men der sker jo også mindre ting i byen, som også fortjener at blive nævnt. F.eks. fik den nye boldbane på Skårupvej opsat lysanlæg, således at fodboldspillerne nu kan træne der efter mørkets frembrud.

Og hallen har fået en opfriskning indenfor ved den gamle indgang, ligesom der er blevet lagt asfalt på hele den nye vej fra Skårupvej op til hallen – bagom "Provstgaarden".

Og kigger vi fremad – ja, så er Brattingsborgskolen i gang med en større renovering til flere mill. kroner. De gamle barakker fra omkring 1970 er blevet revet ned, og der bygges til, ligesom den gamle bygning bliver moderniseret. Men det vil I få mere at vide om næste år, idet man forventer at blive færdig her i 2004.

Samtidig med al den fornyelse og forskønnelse sker der også mere dagligdags ting i sognet. Der er stadig en livlig handel med huse, og der bygges fortsat nye villaer rundt omkring – såvel i Søparken, på Diget som på Grønageren. Og nu skal der bygges 5 andelsboliger på det sted, hvor Jens Thøgers hus lå – på Skårupvej ved siden af den gamle gartnerforretning (som også for nogle år siden blev fjernet til fordel for ældreboliger).

Jo, livet går videre i Klejtrup sogn, og det er gode tegn i disse tider, hvor der igen snakkes kommunesammenlægning. Og hvor frygten for det nære samfunds værdiers bestående igen dukker op. Jeg er blevet fristet til at slutte med disse citater fra en lederkommentar i avisen i februar i år – skrevet af chefredaktør for Viborg Stifts Folkeblad Lars Norup i forbindelse med debatten om kommunesammenlægningen:

"Nærhed er ikke noget med en snæver afgrænsning i for eksempel en kommune. Nærhed er snarere noget med familien, arbejdspladsen, skole, børnehave og idrætsforening. Her vil folk gerne være aktive, hvis de har reel mulighed for indflydelse."

Og han skriver videre: "Klejtrup er et glimrende eksempel på, at borgere gerne vil yde en indsats i deres nære samfund."

Det er altså ikke bare os selv her i Klejtrup, der synes, at sognet er "noget specielt" – at der sker noget. Andre har også lagt mærke til det!